

Drogová zkušenost adolescentů na Vsetínsku

(Drug experience of adolescents in Vsetín Region)

Lucie Fojtů

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lucie Fojtů**
Osobní číslo: **H17903**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Drogová zkušenost adolescentů na Vsetínsku**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti adolescence, drogových závislostí a prevence jejich užívání.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- DOLEJŠ, Martin a Miroslav OREL, 2017. Rizikové chování u adolescentů a impulzivita jako prediktor tohoto chování. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5252-4.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- JANOŠOVÁ, Pavlína, 2008. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2284-9.
- NEŠPOR, Karel, 2011. Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-908-8.
- ZÁBRANSKÝ, Tomáš, 2003. Drogová epidemiologie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0709-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Michaela Lukešová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 27. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihledne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou užívání návykových látek u adolescentů. Cílem práce bylo zjistit, jestli mají adolescenti, konkrétně žáci 9. tříd na Vsetínsku, zkušenost s užíváním návykových látek. V teoretické části se práce na základě odborné literatury zabývá obdobím adolescence, návykovými látkami a prevencí užívání návykových látek. V praktické části je popsán výzkum, jehož hlavním cílem bylo zjistit, jaké mají žáci 9. tříd na Vsetínsku osobní zkušenosti s návykovými látkami, jaké faktory mají vliv na užití návykových látek a za jakých okolností návykové látky užíli.

Klíčová slova: adolescence, návykové látky, drogy, drogová závislost, prevence

ABSTRACT

The bachelor is thesis deals with the issue of substance abuse in adolescents. The aim of the work was to find out whether adolescents, specifically 9th graders in the Vsetín region, have experience with the use of addictive substances. In the theoretical part, the work on the basis of professional literature deals with the period of adolescence, addictive substances and prevention of substance abuse. The practical part describes the research, the main goal of which was to find out what 9th grade students in the Vsetín region have personal experience with addictive substances, what factors influence the use of addictive substances and under what circumstances they used addictive substances.

Key words: adolescence, addictive substances, drugs, drug addiction, prevention

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí Mgr. Michaela Lukešové za odborné vedení mé práce, cenné rady, ochotu a pomoc při psaní mé bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a blízkým, kteří mi vycházeli vstříc a plně mě podporovali.

Prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 OBDOBÍ ADOLESCENCE A PROBLEMATIKA UŽÍVÁNÍ DROG	12
1.1 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ A HLAVNÍ ZMĚNY	12
1.2 PROPOJENÍ TÉMATU SE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKOU	16
1.3 NEJČASTĚJI UŽÍVANÉ NÁVYKOVÉ LÁTKY MEZI ADOLESCENTY	18
2 DROGOVÉ ZÁVISLOSTI.....	21
2.1 CO JSOU NÁVYKOVÉ LÁTKY	21
2.2 ROZDĚLENÍ DROG	23
2.3 DROGOVÁ ZÁVISLOST A PŘÍČINY VZNIKU ZÁVISLOSTI.....	24
3 PREVENCE UŽÍVÁNÍ DROG.....	28
3.1 PRIMÁRNÍ PREVENCE	28
3.2 SEKUNDÁRNÍ PREVENCE.....	29
3.3 TERCIÁLNÍ PREVENCE.....	29
3.4 PREVENCE V RODINĚ	30
3.5 PREVENCE VE ŠKOLE	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
4 POPIS VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	34
4.1 METODOLOGIE VÝZKUMU	34
4.1.1 Metoda sběru dat	34
4.1.2 Organizace výzkumu.....	35
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT.....	36
5.1 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	36
5.2 OSOBNÍ ZKUŠENOST RESPONDENTŮ S NÁVYKOVÝMI LÁTKAMI A OVLIVŇUJÍCÍ FAKTORY	37
5.3 ZÍSKÁNÍ PRVNÍ INFORMACE O NÁVYKOVÝCH LÁTKÁCH	48
6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A DISKUSE	52
6.1 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A DÍLČÍCH CÍLŮ.....	52
6.2 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	57
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61
SEZNAM OBRÁZKŮ (GRAFŮ)	64
SEZNAM TABULEK.....	65
SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Drogy mohou způsobovat zdravotní a psychické problémy, ale také sociální vyloučení. Na druhou stranu lze díky drogám utéct před stresem a realitou, protože způsobují uvolnění, euforii a potěšení. Z tohoto důvodu si myslím, že užívání návykových látek je ve společnosti diskutabilní téma. Tato problematika mě zajímá a ve spojení se sociální pedagogikou jsem se rozhodla zaměřit svou práci na užívání návykových látek u adolescentů. Adolescence je fáze vývojového období, ve kterém se z dítěte stává dospělý jedinec. Tento proces je doprovázen mnoha změnami, které mohou být pro jedince těžce zvládnutelné. V důsledku těchto změn jsou adolescenti náchylní k rizikovému chování. Mezi rizikové chování patří i užívání návykových látek. Drogy mohou být pro jedince vysvobozením od trápení, kterým si zrovna prochází v období adolescence, ale také je mnohdy užívání návykových látek cesta k zapadnutí mezi kamarády, kteří mají v tomto období větší vliv a důležitost, než rodiče. Cílem práce je zjistit, jestli mají adolescenti, konkrétně žáci 9. tříd na Vsetínsku, zkušenost s užíváním návykových látek.

K naplnění cíle mi posloužila odborná literatura, kterou jsem využila v teoretické části práce. V první kapitole se věnuji problematice adolescence. Definuji adolescenci a popisuji hlavní změny, ke kterým v tomto období dochází. Popisuji vztah tématu k sociální pedagogice a zmiňuji trendy užívání návykových látek u adolescentů. V druhé kapitole definuji a rozdělují návykové látky. Dále se zabývám vlivy, které mohou vést k užívání návykových látek a závislosti na nich a v poslední řadě fázemi závislosti na drogách. Třetí a zároveň poslední kapitola teoretické části je věnována prevenci užívání návykových látek.

V praktické části jsou prezentovány výsledky realizovaného kvantitativního výzkumu, jehož cílem bylo zjistit, jaké mají žáci 9. tříd na Vsetínsku osobní zkušenosti s návykovými látkami, jaké faktory mají vliv na užití návykových látek a za jakých okolností návykové látky užíli. Výzkumným souborem byli žáci 9. tříd na Vsetínsku a metodou výzkumu byl vlastní dotazník.

Výsledky výzkumného šetření byly prezentovány ve formě tabulek a grafů. Vyhodnocení výzkumného šetření bylo formulováno ke vztahu s dílčími cíli, výzkumnými otázkami a opíralo se o teoretická východiska. Součástí bakalářské práce je doporučení pro praxi a je přiložen dotazník vlastní konstrukce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OBDOBÍ ADOLESCENCE A PROBLEMATIKA UŽÍVÁNÍ DROG

V této kapitole definuji adolescenci pohledem různých autorů. Zaměřím se na nejdůležitější a nejtypičtější změny tohoto období. Propojím téma se sociální pedagogikou a zaměřím se na problematiku užívání drog u adolescentů.

1.1 Charakteristika období a hlavní změny

Adolescence neboli dospívání, je složité, ale zároveň nejvýznamnější období v průběhu lidského života. Lze říci, že adolescence je přechodná doba mezi dětstvím a dospělostí, ve které se odehrává mnoho změn. Ke změnám dochází především u jedince, který momentálně obdobím prochází. Jedná se o změny biologické, psychické a sociální. (VÁGNEROVÁ, 2012)

Adolescence pochází z latinského „*adolescere*“, což znamená dorůstat, dospívat, mohutnět. Pojem adolescence se používá spíše v psychologii. V sociologii a pedagogice se lze setkat spíše s pojmem dospívání. (MACEK, 2003)

Mnoho autorů, toto období zařazuje do odlišných věkových hranic. Toto dělení je však pouze orientační, protože je individuální, kdy jedinec vstoupí do daného období. Závisí na jeho sociální, fyzické a psychické vyspělosti. Například pan Langmeier (LANGMEIER, a další, 2006 str. 143) období dospívání rozděluje na pubescenci a adolescenci, kdy období pubescence zařazuje zhruba mezi 11-15 let a adolescenci zhruba mezi 15-22 let.

Macek (MACEK, 2003 str. 10) období adolescence rozděluje do tří fází. První fází je časná adolescence, kde udává věkovou hranici zhruba mezi 10(11)-13 let. Další fází je střední adolescence, kterou orientuje zhruba na 14-16 let a poslední fází je pozdní adolescence, kterou přiřazuje od 17 do 20 let. Každá z těchto fází má své charakteristické rysy, ke kterým změnám dochází. Například u porovnání dvanáctiletého a dvacetiletého jedince je možné vidět výrazný vývojový rozdíl, i když se jedná o stejné vývojové období.

„Mnohé změny jsou primárně podmíněny biologicky, ale vždycky je významně ovlivňují psychické a sociální faktory, s nimiž jsou ve vzájemné interakci. Průběh dospívání je závislý na konkrétních kulturních a společenských podmínkách, z nichž vyplývají požadavky a očekávání společnosti ve vztahu k dospívajícímu. Dospívání představuje specifickou životní etapu, která má svoje typické znaky v rámci životního cyklu a svůj objektivní i subjektivní význam. Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní

proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity.“. (VÁGNEROVÁ, 2012 str. 367)

Raná adolescence nazývána taky jako pubescence je orientována přibližně na věkovou hranici 11-15 let. Mezi hlavní změny patří tělesné dospívání spolu s pohlavním dozríváním. Hormonální změny působí na emoční prožívání jedinců. Přestávají být tolik závislí na rodičích a větší význam pro ně mají kamarádské vazby především u vrstevníků, s kterými se ztotožňují. Experimentují s prvními láskami a vztahy. V důsledku biologických změn se u jedinců mění sebepojetí. Mění se také jejich myšlení, dokáží uvažovat abstraktně. Starší pubescenci se odlišují od dětí a dospělých úpravou zevnějšku. Barví si vlasy, mění svůj styl oblékání atd. Mění se i jejich postoje, hodnoty a zájmy. (VÁGNEROVÁ, 2012)

Pozdní adolescence trvá přibližně od 15 let do 20 let. Dochází k biologickému dozrání prostřednictvím prvního pohlavního styku. Dalším znakem je ukončení profesní přípravy, změna osobnosti jedince a změna jeho společenské pozice. S tím jedinec získává i nové sociální role, které jsou prestižnější než ty, které měli v dětství. Vztahy s rodiči se stabilizují a zklidňují. V 18 ti letech adolescent dosahuje plnoletosti, pro společnost se stává dospělým, ale z hlediska vývojové psychologie se jedná jen o právní charakteristiku. Pro toto období je typický rozvoj a hledání vlastní identity. K tomu jedincům pomáhají vrstevnické skupiny a partnerské vztahy, ve kterých se projektuje do protějšku a získává užitečné poznatky. Dospívající usilují o různé změny, aby mohli ovládat vlastní život. Pozdní adolescence bývá chápána jako období volnosti, kdy má jedinec dostatek svobody, ale minimální zodpovědnost. (VÁGNEROVÁ, 2012)

Kognitivní změny

Jedinci začínají myslet abstraktně a hypoteticky. Díky tomu mohou diskutovat o tématech jako je například demokracie, spravedlnost nebo smysl života. Mladší školáci dokáží uvažovat například o společenském významu sester a zdravotníků, kdežto adolescenti dokáží uvažovat o zdravotnictví jako celku. Dokáží uvažovat o abstraktních důsledcích, což znamená, že často přemýšlejí typem „co by, kdyby“. Tyto představy a diskuse jsou omezené jedincovou životní zkušeností a obecnou znalostí. Mezi 9-17 rokem se rozvíjí kapacita pracovní paměti. Jedinci jsou již schopni vnímat větší množství vstupních informací a rychleji je zpracovávat. Narůstá schopnost potlačovat nežádoucí podněty k udržení pozornosti, ale také jsou schopni záměrně přesouvat pozornost na jiné podněty. Dokáží organizovat své myšlení a chování za účelem dosažení zvoleného cíle. Uvědomují si své změny v myšlení a učení a utváří si strategie učení, které jsou pro ně nejefektivnější. Uvažují

o druhých lidech a chápou jejich myšlení a vztahy mezi nimi. Jazykové a výrazové prostředky se zásadně neliší od dospělých. V řeči dospívajících se objevují slangové výrazy, které jsou typické pro vrstevnickou skupinu. (BLATNÝ, 2016)

Emoční změny

„S biologickými změnami dochází v dospívání k oslabení autoregulace emocí a chování. Začátek adolescence bývá často provázený určitým nárůstem emočních potíží, problémů v chování i častějších konfliktů s autoritami. Je třeba dodat, že za ně dospívající nenesou vinu v takové míře, jak se navenek jeví“ (BLATNÝ, 2016 str. 102)

Nedostatek sebeovládání a neuvážené reakce způsobuje nerovnoměrné dozrávání mozkových center, které jsou zodpovědné za zpracovávání emocí a řízení chování. Dozrávání podkrovních částí mozku je rychlejší než dozrávání mozkové kůry, která je odpovědná za regulaci emocí a chování. Jedinci mají větší odvahu zkoušet nové a aktivity a experimentovat v různých oblastech života. Určitá míra tohoto rizika je prospěšná k budování nezávislosti na dospělých, ale může mít i nepříznivé následky. Například neplánované těhotenství, sexuální a jiné nákazy nebo závislost na drogách. Typická je zvýšená úzkost a výskyt různých psychických problémů. Jedinci jsou vnímaví na komentáře spolužáků i dospělých, které si berou k srdci a přidělují jim větší význam, než mají. Tyto psychické problémy jsou pro mnohé spouštěčem k užívání drog nebo poruchám příjmu potravy. U jedinců se často objevují sebevražedné myšlenky. Pro dospívajícího je důležité načasování dospívání mohou změny sdílet s vrstevníky. Pro dívky, které začínají dospívat v brzkém věku a dříve než ostatní dívky, je toto období stresující. Vzbuzují pozornost, která jim není příjemná. To samé platí i pro chlapce, kteří naopak dospívají později, než vrstevníci. Mohou se stát obětí posměšku a snižuje to jejich vrstevnický status. Zvyšuje se egocentrismus a mladí lidé věří, že jsou pro okolí středem pozornosti přesně tak, jak se sami vnímají centrem své vlastní pozornosti. Na základě těchto pocitů dospívající upravují svůj zevnějšek a své chování. Chtějí vypadat co nejlépe po vnější i vnitřní stránce, a proto se u nich vyskytují nadměrné obavy ze ztrapnění a studu. Jedinci si často myslí, že jejich zážitky jsou jedinečné a u většiny se objevují sebeklamy typu „mně se to nemůže stát“, které mohou vést k nezodpovědnému jednání. Egocentrismus je přirozený jev pro toto období. (BLATNÝ, 2016)

Vytváření identity a socializace

„Mladý člověk v tomto období postupně přijímá nové role spjaté s dospělostí a volí si dlouhodobé osobní cíle a hodnoty. Díky nim získává pocit smyslu života a osobního směřování. Určitým úskalím současné generace dospívajících je, že je doslova přehlcena množstvím možností, kým se stát a k čemu směřovat“. (BLATNÝ, 2016 str. 104)

Utváření identity je mnoholetý proces zahrnující celou řadu úkolů a výzev. Na začátku dospívání jde především o zbavení se dětských atributů, alespoň navenek. Jedinci upravují svůj vzhled, aby vyjádřili odklon od dětství, nebo se tímto způsobem snaží zviditelnit u svých vrstevníků. Na přátelských vztazích závisí styl oblékání. Přerušování přátelství může znamenat i změnu celého šatníku ze dne na den. Potřeba vytvořit a demonstrovat svou identitu má často podobu snažit se být originální. Styl oblékání je v interakci s různými hudebními styly a hodnotami, které jsou hudbou interpretovány. Identita souvisí se sebeúctou a sebepoznáním. Mění se celková osobnost jedince. U dospívajících se nejprve objevuje nárůst introverze a nevyrovnanost. V dalších letech dospívání se však obojí postupně snižuje. Narůstá stabilita a extraverte a také přívětivost, svědomitost a otevřenost. S utvářením hodnot se rozvíjí morální identita, tedy jak je pro jedince důležité být morálním člověkem. Jedinci se silnou morální identitou nestojí o dominantní postavení ve skupině a naopak se zajímají o členy, kteří jsou na jejím okraji a méně často se dopouštějí antisociálního chování a jednání. (BLATNÝ, 2016)

V dospívání postupně narůstá potřeba osamostatnit se od rodičů. Jedinci s nimi přestávají sdílet zážitky a citlivé záležitosti, vadí jim rodičovská starostlivost a udělování rad. Typická je kritičnost vůči rodičům a nekritičnost vůči vrstevníkům. Prohlubuje se nezávislost na rodičích, ale ve většině případů se jedná jen o pózu před vrstevníky. Adolescence vnímají dospělá a všímají si, jak se chovají a přistupují k určitým situacím. Když se dostávají do problému, jsou rádi, že mají dospělé na blízku a podpora dospělých jim napomáhá k osamostatňování se. Pro vytváření osobní identity je pro dospívající stěžejní vrstevnická skupina, se kterou tráví dvojnásobek času, než s dospělými. Pozice ve vrstevnické skupině je pro dospívající důležitá, a proto jsou schopni kvůli přijetí do ní páchat různé přestupky. U adolescentů je důležité přátelství. Především u dívek a introvertních jedinců. Tyto přátelství jsou charakteristická vysokou intimitou a otevřeností. Stávají se pro jedince velkou oporou. U dívek bývají většinou tato přátelství nestabilní a dochází k častým konfliktům. Rozpad přátelství je pro dospívající bolestivý, a tak se rozpadu přátelství snaží předcházet nevýhodnou, podřízenou rolí. U chlapců se přátelství podobá partám, ve kterých většinou konflikty nekončí rozpadem přátelství. Během dospívání se přátelské vztahy stávají

stabilnější a silnější, některá mohou být dokonce i celoživotní. Na osobnostním, sociálním a profesním rozvoji se podílejí i volnočasové aktivity jako jsou například zájmové kroužky. Rizikové může být trávení volného času mimo domov, bez monitoringu dospělých. Takoví jedinci jsou náchylnější k rizikovému chování, například k užívání návykových látek. Často jedinci v období adolescence upouštějí od svých koníčků a kroužků z dětství a vytváří své organizace, například zakládají hudební skupiny. Tyto skupiny dodávají adolescentům pocit sounáležitosti, zodpovědnosti a sebedisciplíny. (BLATNÝ, 2016)

Sexualita a partnerství

S tělesným dospíváním se vyvíjí i zájem o opačné pohlaví. Téma erotika a vztahy se stávají nejafektovanějším námětem k rozhovorům. První zamilování probíhá již v rané adolescenci, kdy se jedná spíše o platonickou lásku na rovině fantazie, bez touhy po opravdovém partnerském vztahu. Zájem o druhé pohlaví se většinou projevuje u chlapců. Jde spíše o erotickou zvědavost, než touhu po partnerském vztahu. Projevuje se škádlením dívek. Partnerské vztahy většinou mladí adolescenti vytvářejí kvůli sociálnímu statusu partnerství, proto bývají tyto vztahy často krátkodobé. V průběhu dospívání partnerské vztahy získávají na kvalitě. V druhé polovině adolescence dochází k prvním sexuálním zkušenostem. Pro dospívající je důležitější kvalita partnerského života než sexualita a vlastní atraktivita. (BLATNÝ, 2016)

1.2 Propojení tématu se sociální pedagogikou

V důsledku tolika změn, je adolescence citlivým obdobím pro rozvoj rizikového a problémového chování. Toto chování je nebezpečné jak pro jedince, který si obdobím prochází, tak pro jeho okolí. Pro období adolescence je časté experimentování, a to i experimentování s návykovými látkami. (MACEK, 2003)

Práce OSPOD při řešení užívání návykových látek u dětí a mladistvých

Užívání návykových látek u dětí a mladistvých většinou spočívá pouze v experimentování. Tyto experimenty lze řešit v rámci rodiny nebo školy. Pokud mají rodiče, pedagogové nebo jiné osoby o jedince obavy, mohou kontaktovat kurátora, který je zaměstnancem obce s rozšířenou působností a spadá pod OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí). Kurátor v této situaci slouží především v poradenské činnosti. S jedincem a jeho rodinou vede rozhovory a pomáhá jim najít řešení situace a doporučuje jim vhodná opatření a služby, popřípadě jim pomáhá tyto služby zprostředkovat. Povinnost kurátora je vždy nakládat tak,

aby byl zachován přístup založený na potřebách dítěte, což znamená jednat v nejlepším zájmu dítěte. Tyto děti zatím nejsou vedeny v evidenci OSPOD. (TÝM MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2016)

Mladiství, u kterých se na základě podrobného vyhodnocení ukázalo, že zneužívání návykových látek trvá dlouhou dobu nebo je užívání návykové látky ve velké intenzitě, která nepříznivě ovlivňuje a zároveň ohrožuje jejich příznivý vývoj, spadají pod § 6 uvedený v zákoně č. 359/1999 o sociálně – právní ochraně dětí a mládeže. Jedná se zejména o ty děti, u kterých se zneužívání návykových látek projevuje v jejich sociálním chování, vztazích i prožívání, případně i ve fyzické oblasti. Tyto děti jsou vedeny v evidenci OSPOD. (TÝM MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2016)

Tito jedinci se pod OSPOD dostanou na základě oznámení od rodiny, školy, policie nebo lékaře. Postup OSPOD není terapeutický ani léčebný. Vykonává především funkci preventivní, poradenskou a koordinační. Dítě by nemělo být stavěno do objektu výchovy. Práce kurátora s jedincem bude tedy založena na dobrovolnosti a motivaci. Rozhovor s ním kurátor vede na partnerské úrovni. Úkolem je zjistit příčiny užívání a informovat jej o problematice návykových látek. Mnoho jedinců si neuvědomuje, jak blízko jsou problému. Například, že když prodá kamarádovi jointa, tak se jedná o distribuci drog, která je trestně postižitelná. Cílem je motivovat jedince ke změně svého chování, a pokud neví, co v danou chvíli dělat, kurátor mu pomůže najít a případně zprostředkovat vhodnou službu. Těmito službami se rozumí kromě adiktologické služby, například nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, které neslouží přímo pro uživatele návykových látek, ale může jedinci poskytnout prostor pro smysluplné trávení volného času. (Kolektiv autorů, 2018)

Hlavním cílem a úkolem OSPOD je pravidelně zjišťovat míru ohrožení dítěte, vyhodnocovat jeho situaci a zpracovávat IPOD (Individuální plán ochrany dítěte). Ten se tvoří s dítětem a je nutné trvat na krocích, které jsou v plánu uvedené. Pokud prvotní poradenská činnost a nabídnutá pomoc a podpora nevedla ke změně rizikového chování dítěte a dítě je vystaveno vysokému ohrožení života a zdraví, tak kurátor volí přísnější opatření s donucovací povahou. Například se jedinec musí účastnit protidrogových programů nebo může dostat zákaz stýkat se s osobami, se kterými je v kontaktu a taktéž užívají návykové látky. OSPOD dlouhodobě spolupracuje s rodinou a poskytuje jí pomoc a podporu. Tato spolupráce probíhá především kvůli opětovnému navázání rodinných vztahů a začlenění dítěte zpátky do rodinného a sociálního prostředí. (Kolektiv autorů, 2018)

Historicky lze konstatovat, že věk dětí, užívajících návykovou látku se stále snižuje. V roce 2006 byla dětská skupina složená z 15 letých uživatelů, kteří jsou závislí jako naprosté unikum. V dnešní době se v praxi lze setkat také s dětmi kolem 12 let věku, které lze označit za závislé. Statistické údaje pro Českou republiku hovoří o dokonce polovičním zastoupení adolescentů ve věku 15 – 19 let mezi všemi uživateli drog. (SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI PROTIDROGOVÉ POLITIKY, 2017)

1.3 Nejčastěji užívané návykové látky mezi adolescenty

Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) od roku 1995 koná každé 4 roky studie o užívání návykových látek u dospívajících a sledují vývoj užívání návykových látek. Poslední studie byla konána v roce 2019 a zapojilo se téměř 3000 respondentů. Ze studií z předešlých let byl zaznamenán pokles užívání návykových látek u dospívajících a k poklesu došlo i od roku 2015 do roku 2019. Svůj podíl na tom mají programy primární prevence ve školách. Pokles je také dán tím, že dospívající v posledních letech změnili postoj k životnímu stylu a užívání návykových látek pro ně není tolik přitažlivé. Čím dál více se mladiství, díky posunu technologií, přesouvají na internet a většina komunikace je prováděna právě přes něj online. Mladiství už se tolik nepotkávají venku a jsou doma a hrají například počítačové hry. Tím se také zvyšuje průměrný věk prvního užití návykových látek. Dříve bylo užívání návykových látek vyšší u chlapců, ale postupem času se tyto rozdíly mezi pohlavím srovnávají. Rozdíly se projevují mezi typy studované školy. Užívání návykových látek je nižší u gymnázií a vyšší u odborných učilišť. (Úřad vlády České republiky, 2020)

Kouření cigaret

První zkušenost s kouřením cigaret mělo nejvíce dospívajících ve věku 14 a 15 let. Studenti ve věku 9 nebo méně let v roce 2007 tvořili 12% tázaných. V roce 2019 tento počet klesl na 4,6%. Zkušenost s kouřením cigaret alespoň jednou v životě mělo podle výsledků studie v r. 2019 celkem 54,0 % šestnáctiletých (53,9 % chlapců a 54,2 % dívek). Kouření v posledních 30 dnech uvedlo 23,6 % studentů a denně kouřilo 10,3% studentů. Míra kouření u dospívajících dlouhodobě klesá. (Úřad vlády České republiky, 2020)

Konzumace alkoholu

K první zkušenosti s konzumací alkoholu dochází nejčastěji ve 14 letech. První zkušeností s alkoholem se rozumí vypitá sklenice alkoholu, ne ochutnání nebo vypití jednoho loku. Alkohol v životě pilo 95,1 % šestnáctiletých studentů, přičemž 42,0 % lze považovat za

pravidelné konzumenty alkoholu. Vysoké číslo je také u konzumace alkoholu v posledních 30 ti dnech, což bylo 62,7%. Míra konzumace alkoholu od roku 2015 klesla a je vyrovnaná u chlapců a dívek. Dívky o něco častěji uváděly pouze jednorázovou konzumaci alkoholu. Pití nadměrných dávek alkoholu alespoň jednou v posledním měsíci uvedlo 38,5 % šestnáctiletých. Opakované časté pití 5 a více sklenic, 3krát a častěji v posledních 30 dnech, uvedlo 11,7 % studentů. (Úřad vlády České republiky, 2020)

Užívání nelegálních drog

První zkušenost s nelegálními drogami a těkavými látkami získávají studenti nejčastěji ve věku 15 let. Dlouhodobě se posunuje věk první zkušenosti s konopnými látkami do pozdějšího věku, a klesá tak podíl respondentů, kteří užili konopné látky před svými 14. narozeninami. Nelegální drogu někdo vyzkoušelo 29,3% respondentů a nejčastěji šlo o konopné látky, tj. marihuanu nebo hašiš. Alespoň jednou v životě je zkusilo celkem 28,4 % studentů, z nich 10,6 % uvedlo jednorázový experiment s konopnými látkami a 17,8 % jejich opakované užití. Užití jiné nelegální drogy než konopných látek uvedlo celkem 7,6 % respondentů. Po konopných látkách je dále užívána extáze (3,6%), LSD nebo jiné halucinogenní látky (3,5%), halucinogenní houby (2,5%), pervitin (1,5%), kokain (1,6%) a heroin nebo jiné opiáty (méně než 1%). Zkušenost s těkavými látkami mělo 4,9 % studentů. Kromě kokainu a extáze, u které byl zaznamenán největší nárůst užívání v období 2015-2019, zkušenosti mladistvých s nelegálními látkami dlouhodobě klesají. (Úřad vlády České republiky, 2020)

Jelikož se ve své práci zajímám o problematiku na Vsetínsku, uvedu také statistiky ze Zlínského kraje z roku 2017. Ve Zlínském kraji byl neužívanější návykovou látkou alkohol a z nelegálních drog marihuana, kterou následoval pervitin. K alkoholu má kladný vztah i velký počet žáků na 2. stupni základních škol. V mnoha případech bylo zjištěno u nezletilých i 1‰ alkoholu v organismu. Je to dáno především snadnou dostupností k alkoholu a k jeho pořizovací ceně. K alkoholu se mladiství většinou dostávají tak, že jim ho koupí někdo ze starších kamarádů nebo jim ho prodá samotná obsluha v prodejnách. V případech, kdy je užívání alkoholu mladistvých projednáváno přes OSPOD, tento orgán poukazuje na to, že mladiství alkohol užívají převážně na oslavách a zřídka dochází ke konzumaci alkoholu přímo ve školním prostředí. V některých pracovištích OSPOD byl zaznamenán pokles užívání alkoholu u mladistvých. Je to dáno tím, že čím dál méně se tyto případy projednávají přes tyto orgány, protože mladiství konzumují alkohol mimo veřejná prostranství. K roku 2017 byla ve Zlínském kraji mezi mladistvými neužívanější nelegální droga marihuana.

Patrně taktéž díky její dostupnosti a pořizovací ceně. Marihuana byla dále podle informací z OSPOD neoblíbenější ve vrstevnických skupinách od 14 do 17 let. Existují však záznamy o užívání marihuany už u 12 letých jedinců. K užívání docházelo nejčastěji ve volném čase. Mezi chlapci a dívkami nebyly velké rozdíly. Kvůli vyšší pořizovací ceně bylo užívání pervitinu o něco menší než alkohol a marihuana. K užívání pervitinu docházelo především u dětí staršího školního věku, kolem 16-18 let. Byl také zaznamenán nárůst užívání extáze u mladistvých a to dokonce i ve školním prostředí. (Výroční zpráva pro Zlínský kraj, 2018)

2 DROGOVÉ ZÁVISLOSTI

V této kapitole podrobněji nahlédneme do problematiky návykových látek. Objasním, co návykové látky jsou, uvedu legislativu, která návykové látky definuje a upravuje. Rozdělím návykové látky do různých skupin. Poté se budu věnovat vzniku závislosti na návykových látkách.

2.1 Co jsou návykové látky

Živočišné a rostlinné látky, které se uplatňují, při výrobě léčiv, zneužívají narkomani k výrobě drog. Lze tedy říci, že drogy jsou rostlinného nebo živočišného původu. Tyto vzniklé látky se nazývají omamné nebo psychotropní. (VALÍČEK, 2000)

Jiné definice uvádí návykové látky jako psychotropní látky, které mají chemický původ a negativně působí na centrální soustavu. Mění její funkce a ovlivňují je ve vnímání, chování, vědomí a náladě. Mohou se používat k rekreačním, rituálním a duchovním účelům nebo jako léčivo. Na většinu těchto látek vzniká návyk, proto se jim říká látky návykové. (GABRHELÍK, a další)

Zákon č. 40/2009 trestního zákoníku definuje návykovou látku následovně: „*návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*“ (§ 130 zákona č. 40/2009 trestního zákoníku)

Jinou definici uvádí zákon č. 65/2017 o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, a to: „*Pro účely tohoto zákona se rozumí návykovou látkou alkohol, tabák, omamné a psychotropní látky a jiné látky s psychoaktivními účinky, jejichž užívání může vést nebo se podílet na vzniku a rozvoji duševních poruch a poruch chování.*“ (§ 2 písm. b) zákona č. 65/2017 o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek)

V zákoně č. 167/1998 o návykových látkách jsou omamné a psychotropní látky definované jako látky, u kterých vzniká nebezpečí návyku a psychických změn, které jsou nebezpečné jak pro uživatele, tak pro společnost. (zákon č. 167/1998 o návykových látkách)

I když se definice v různých věcech potkávají, neexistuje žádná, která by přesně definovala, co návykové látky, neboli drogy jsou. Po prostudování uvedených zdrojů mohu návykové látky shrnout jako rostlinné či živočišné látky, které nejsou využity k výrobě léčiv. Jsou využívány k výrobě drog nebo jsou určeny k přímému užití. Návykové látky působí na

centrální soustavu člověka a ovlivňují jeho chování, schopnosti nebo psychiku a mohou způsobovat i duševní poruchy.

Ve své podstatě se pojmy droga a návyková látka jeví jako synonyma, ale já drogy vnímám jako podřazený pojem pojmu návykové látky. Především z důvodu, že pod pojmem návyková látka si dovedu představit celé spektrum látek od nelegálních, až po legální. Kdežto pod pojmem droga si vybavím pouze nelegální látky. Každá droga je návyková látka. Například alkohol je legální návyková látka, ale i droga. Rozdíl vnímám v tom, že jeho uživatele nazvu spíše jako uživatele návykové látky a ne drogy. Pod pojmem uživatel drog si vybavím spíše uživatele heroínu, kokainu, atd.

Co se týká užívání návykových látek v ČR, uvádí Státní zdravotní úřad pro rok 2019 mezi dospělými tyto výsledky. Statistika uvádí, že 24,9% bylo současných kuřáků a z toho 18,1% kouřilo denně. Statistiky poklesu současných kuřáků a denních uživatelů cigaret ukazují nejvyšší pokles užívání v letech 2012-2015 a od tohoto roku zůstává situace poměrně stejná. Co se týká alkoholu, tak alkohol denně nebo téměř denně pilo celkem 8,5% populace, z toho více muži. Časté pití nápojů s vyšším % alkoholu ve frekvenci alespoň jednou týdně nebo častěji uvedlo 15,9% dotázaných. Statistiky v posledních letech ukazují, že denní konzumace alkoholu a časté pití nápojů s vyšším % alkoholu u mužů i žen roste. Do rizikové konzumace alkoholu spadá 6,9-8,7% populace a dalších 6,0-9,3% spadá do kategorie škodlivé konzumace alkoholu. V přepočtu ukazují odhady, že do těchto dvou kategorií spadá téměř 1,5 mil. osob a z toho 800 tis. vykazuje znaky škodlivé konzumace alkoholu. Nejčastěji užívanou nelegální drogou jsou konopné látky. Tyto látky někdy v životě vyzkoušelo 26-39% osob. Mezi méně časté užívané nelegální drogy patří extáze - 6%, halucinogenní houby - 4-6% a ostatní nelegální drogy 2-3%. Léky se sedativním a hypnotickým účinkem a/nebo léky s obsahem opioidů, které jsou volně prodejné na bolest, aspoň jednou v životě užilo 18-27% dotázaných. Za posledních 12 měsíců před výzkumem je užilo 8,5-12,5% a v posledních 30 dnech 2,5-3,9%, což z dlouhodobého hlediska, představuje vyšší prevalenci, než u konopí, které je nejrozšířenější nelegální drogou u nás. Tyto léky užívají spíše osoby nad 45 let a užívání je častější mezi ženami. Při problémovém (dlouhodobém, pravidelném, zejména injekčním) užívání nelegálních drog bylo odhadnuto celkem 45,1 tis. osob, z toho 34,6 tis. uživatelů pervitinu a 10,5 tis. uživatelů opioidů v tom 5,7 tis. uživatelů buprenorfinu, 3,2 tis. uživatelů heroínu a 1,5 tis. uživatelů jiných opioidů. Odhadovaný počet lidí užívajících drogy injekčně (LDI) dosáhl 40,8 tis. V r. 2019 se prevalence problémového užívání drog v ČR meziročně mírně zvýšila - nárůst se týká

počtu uživatelů pervitinu i uživatelů opioidů. Nejvyšší výskyt problémového užívání drog je dlouhodobě odhadován v Praze a v Ústeckém kraji. Několikanásobně vyšší míru užívání drog vykazují tzv. mladí dospělí v prostředí noční zábavy, vysokoškolští studenti, vězni nebo obyvatelé sociálně vyloučených lokalit. (Úřad vlády České republiky, 2020)

2.2 Rozdělení drog

Existuje mnoha způsobů rozdělení drog. Mezi nejzákladnější patří dělení na zákonné neboli legální, což jsou návykové látky, které jsou zákonem tolerovány a na nezákonné neboli nelegální drogy, které jsou zákonem zakázány a jejich výroba a distribuce je považována za trestnou činnost. Dále se dají dělit podle vzniku – přírodní, syntetické a semisyntetické, podle typu působení a chemického složení – tlumivé látky, halucinogeny, stimulancia, podle stupně společenské nebezpečnosti (ZABRANSKÝ, 2003)

Dále je možno drogy dělit podle těchto kritérií:

Podle postoje společnosti ke droze:

Legální – Volně dostupné nebo dostupné za nějakých podmínek, například věk, lékařský recept. Legalita neznamena, že na látkách nevzniká závislost a nejsou nebezpečné. Patří zde například alkohol, nikotin, léky, kofein a organická rozpouštědla.

Nelegální – Jejich výroba a držení je zákonem trestné. Patří zde například heroin, kokain, konopné látky, extáze, pervitin

Podle rizika pro uživatele:

Měkké drogy – Jsou obecně považovány za méně škodné na zdraví, závislost vyvolávají až po delším čase užívání nebo menším rozsahu. Proto bývají tyto drogy společností akceptovány. Patří zde například tabák, konopné látky, kofein.

Tvrdé drogy – Užívání těchto drog bývá spojováno s velkým rizikem vzniku závislosti a velkou škodlivostí na zdraví nebo sociálním prostředí jedince. Patří zde například heroin, pervitin, kokain, alnagon, alkohol.

Podle rizika závislosti:

Drogy s mírným rizikem – u těchto drog je riziko závislosti poměrně nízké. Patří zde například kofein, marihuana, extáze.

Drogy s vysokým rizikem – u těchto drog je riziko závislosti velmi vysoké. Patří zde například heroin, pervitin, organická rozpouštědla - toluen.

Podle působení na psychiku zdravého člověka:

Tlumivé látky – způsobují uvolnění, utlumení, ospalost, zpomalené reakce, pasivitu, spánek. Vzniká u nich fyzická závislost, pokud není droga podána, rozvíjí se abstinenci syndrom. Patří zde například heroin, morfin, alkohol, léky - anxiolytika, hypnotika.

Povzbuzující látky – jedná se o stimulační látky, které povzbuzují nervovou soustavu, vyvolávají pocity psychické a fyzické síly. Po aplikaci mizí únava, potřeba jíst a spát. Zvyšuje se výkon a aktivita. Užíváním těchto látek vzniká silná psychická závislost. Patří zde například kokain, pervitin, kofein, nikotin.

Halucinogenní látky – tyto látky mění vědomí, psychiku, intenzitu a hloubku prožívání. Způsobují zvukové a zrakové halucinace. Zvyšují intenzitu vnímání prostoru a barev. Pro jejich uživatele je nebezpečná nepředvídatelnost jejich působení. Často bývají tyto látky spouštěčem k vyzkoušení tvrdších drog. Patří zde například LSD, lysohlávky, konopné drogy. (MeDitorial, 2012)

2.3 Drogová závislost a příčiny vzniku závislosti

Existují různé definice pro drogovou závislost. Nejčastěji užívanou, je definice podle Mezinárodní klasifikace nemocí. *„Je to skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.“* (NEŠPOR, 2011 stránky 9-10)

Závislost je možno dělit na psychickou a somatickou závislost. Psychická závislost je dlouhodobého charakteru. Vyvolává touhy užívat látky pro jejich povzbuzující, stimulující, tlumivý a halucinogenní účinek, touhu po opětovném navození příjemných duševních stavů. Je silná a obtížně přemožitelná. Při této závislosti často dochází ke kriminalitě, za účelem získání peněz k nákupu drog. Pokud jedinec drogy neužije, vyvolávají se v jedinci špatné pocity. Somatickou neboli fyzickou závislostí se označuje rozvoj nepříjemných tělesných příznaků jako je třes, pocení, křeče aj. po vysazení nebo prudkém snížení pravidelné dávky návykové látky. Kromě tělesných příznaků se objevují jiné abstinenci projevy jako zvýšená dráždivost, nevolnost, zmatenost, bušení srdce, poruchy až ztráta vědomí. Zvyšuje se tolerance na danou návykovou látku, a tak se dávky zvyšují, aby se dosáhlo stejného účinku, jako na začátku jejího užívání. Na nedostatek drog reaguje tělo abstinenci syndromem. (VÁGNEROVÁ, 2014)

Existují znaky, které vedou k rozvoji závislosti. Pokud tyto znaky pozorujeme u jedinců užívající psychoaktivní látky déle než rok, můžeme mluvit o syndromu závislosti. Jedná se o silnou touhu k užívání psychoaktivní látky. Potíže v sebeovládání, ve vztahu k užívání dané drogy. Zvyšující se potřeba množství dané drogy. Tělesný odvykací stav neboli abstinenci syndrom. Postupné zanedbávání jiných potěšení a zájmů. (NEŠPOR, 2011 stránky 9-10)

Závislosti na určitých látkách se kódují, a to podle vzorce MKN, které ve své knize uvádí Nešpor (2011 str. 10):

„F 10.2 Závislost alkoholu

F 11.2 Závislost na opioidech (např. heroin)

F 12.2 Závislost na kanabinoidech

F 13.2 Závislost na sedativech nebo hypnoticích (tlumivých lécích)

F 14.2 Závislost na kokainu

F 15.2 Závislost na jiných stimulantcích včetně kofeinu a pervitinu

F 16.2 Závislost na halucinogenech (např. MDMA čili slangově extáze)

F 17.2 Závislost na tabáku

F 18.2 Závislost na organických rozpouštědlech

F 19.2 Závislost na několika látkách nebo jiných psychoaktivních látkách“

Závislost na návykových látkách vzniká postupně a v určitých fázích. Závislost na drogách vzniká rychleji než například závislost na alkohol.

1. Fáze experimentování a občasného užívání

V této fázi hrají hlavní roli sociální podněty, převážně tedy vrstevnické skupiny. Spouštěčem může být i jeden člověk, který je pro jedince atraktivní a chce se mu přiblížit. Dalším spouštěčem může být také krizová situace nebo krizové období jedince, kdy si díky návykovými látkám dopřává pocit jistoty, štěstí a uvolnění. Mladiství často experimentují s návykovými látkami především z nudy a dělat něco zakázaného a postavit se autoritám je pro ně vzrušující. Pro tyto jedince nemají sankce a moralizování žádný vliv, protože mají pocit, že mají užívání pod kontrolou a nemůže jim návyková látka nijak ublížit (VÁGNEROVÁ, 2014)

2. Fáze pravidelného užívání

Díky častějšímu užívání látky si jedinec vytvoří stereotyp užívání. Například, že užívá látku jen o víkendu s kamarády na diskotékách. Jedinec si uvědomuje, že návykovou látku užívá a ani to nijak nepopírá. Přesvědčuje sám sebe a nepřipouští si, že nemá užívání látky pod kontrolou. Takové chování je typické pro začátek závislosti a už v této fázi je dobré vyhledat odbornou pomoc. (VÁGNEROVÁ, 2014)

3. Fáze návykového užívání

S dalším a častějším užívání návykové látky ztrácí jedinec veškeré zájmy a mění se jeho hodnoty. Koníčky a původní přátele, se pro něj stávají lhostejnými a vyhledává k sobě pouze ty, kteří návykovou látku také užívají. Jeho hlavní starostí je návyková látka, bez které se už neobejde. Nemá nad látkou žádnou kontrolu a stává se součástí jeho života. Tato fáze je zlomová, protože se jedinec rozhodne buď s návykovou látkou bojovat, nebo podlehne závislosti a přijme ji jako součást života. V této fázi je časté, že jedinec přetrhává vazbu s rodinou a kamarády a dokonce může dojít k vyloučení ze školy nebo ke ztrátě zaměstnání. (VÁGNEROVÁ, 2014)

4. Fáze terminální

V poslední fázi má jedinec narušené fyzické i psychické zdraví a dochází k celkovému úpadku osobnosti a přetrhání sociálních vazeb. Bez látky nedokáže nijak fungovat a v životě ho už nezajímá nic jiného, než jak si látku sehnat. Nemá žádné zábrany, a tudíž propadá sociálně-patologickým způsobům chování. To znamená, že kvůli tomu, aby se dostal k látce je schopný krást, realizovat různé podvody nebo začít s prostitucí. (VÁGNEROVÁ, 2014)

Na vzniku drogové závislosti se podílí několik faktorů, jejichž vzájemné propojení určuje také míru rizika vzniku závislosti. Vznik závislosti má své příčiny. Paní Vágnerová (2008 str. 550) uvádí, že *„závislost na užívání psychoaktivní látky je multifaktoriálně podmíněnou poruchou, na jejím vzniku se mohou podílet somatické a psychické vlastnosti jedince i vlivy prostředí, především sociálního.“*

Faktory příčiny vzniku závislosti podle paní Vágnerové:

1. Biologické faktory

Biologickým faktorem lze chápat, když matka během těhotenství užívá návykovou látku a její účinky působili na jedince ještě před narozením. Biologické faktory mají vliv na způsob zpracování závislosti v organismu jedince. Kvůli častému a opakovanému užití látky se mění

v mozku funkce a vytváří se pozitivní zpětná vazba na látku, protože díky ní jedinec ztrácí úzkostné stavy, nebo mu látka dodává větší sebevědomí, apod. V důsledku dlouhodobého užívání látky jsou funkce mozky čím dál více ovlivňovány a způsobují pocit nelibosti a zvyšují potřebu užít návykovou látku znovu. (VÁGNEROVÁ, 2014)

2. Psychické faktory

Psychickými faktory jsou potřeby vyřešit problém, uniknout něčemu negativnímu, dosáhnout uspokojení a dosáhnout něčeho pozitivního nebo se zbavit stereotypu a zahnat nudu. Užívání návykových látek vychází z individuálních potřeb nebo může být spouštěčem sociální tlak, například snaha zapadnout do skupiny vrstevníků. (VÁGNEROVÁ, 2014)

3. Sociální faktory

Mezi sociální faktory patří všeobecně společnost, ale také například rasová příslušnost jedince, status jeho rodiny nebo úroveň sociálního prostředí, ve kterém jedinec žije. Sociální prostředí je důležité, protože pokud je v jeho okolí lehké dostat se k psychoaktivním látkám, je riziko závislosti vyšší. Ve městském prostředí jsou větší možnosti, jak se k látkám dostat a panuje zde větší anonymita, než na vesnici. Druhým faktorem může být dysfunkční rodina. Zde je riziko, že jedinec může vidět, jak problémy řeší jeho rodiče, například alkoholem a může si toto řešení osvojit. Úplná absence rodiny je také silným faktorem ke vzniku závislosti na návykových látkách, protože jedinec hledá chybějící vzory u svých vrstevníků nebo celkově mimo rodinu. Úplně nejrizikovější je situace, kdy je jeden z rodičů nebo oba závislí na některé návykové látce. Zde jedinec vnímá, že je takové chování normální. Dalším faktorem může být vliv vrstevnické skupiny nebo jiné skupiny. Patří zde také sociální jevy, které ohrožují jedince, jako vyloučení ze školy, úroveň vzdělání nebo nezaměstnanost (VÁGNEROVÁ, 2014)

3 PREVENCE UŽÍVÁNÍ DROG

V dnešní době mladiství vnímají užívání drog jako normální chování. Je to dáno především tolerancí společností a taky médií. Je důležité, aby rodiče své děti vedli k zájmům a koníčkům. Přihlašovali je do různých kroužků, kde by se rozvíjely a také obohatili svůj volný čas. Ovšem i toto je rizikové, protože v kroužcích děti narazí na nové kamarády a utvoří si nové vztahy. Tito noví kamarádi mohou mít na dítě také negativní vliv. Je třeba děti informovat o škodlivosti návykových látek už v útlém věku, pozorovat jejich změny v chování a to především v období adolescence, protože tento věk je rizikový, co se týká experimentování s návykovými látkami. (KALINA, 2003)

Prevence se rozděluje na 3 typy. Jedná se o primární prevenci, sekundární prevenci a terciální prevenci. *„Cílem primární prevence je předcházet nemoci před tím, než vznikne. Sekundární prevence se provádí až po vzniku nemoci, ale ještě před tím, než nemoc způsobila poškození. Cílem terciální prevence je předejít dalším škodám.“* (NEŠPOR, 2011 str. 153)

3.1 Primární prevence

Primární prevence se ve většině případů zaměřuje na cílové skupiny ne na jednotlivce, jako je tomu v sekundární a terciální prevenci. Obecně se primární prevence zaměřuje na minimalizaci škodlivých vlivů, které by mohly na skupiny působit. V ohledu drogové prevence, je pro primární prevenci stěžejní soustředit se na poptávku na drogovém trhu. Snažit se, aby se z potencionálního zájemce nestal uživatel, tedy aby nebyly drogy vyhledávány a konzumovány. Především u mladých teenagerů je cílem oddálit první kontakt s drogou, protože u mladých jedinců mají drogy negativní účinky na budoucí osobní a společenský vývoj. Není daný přesný vzorec, jak vypadá jedinec, u kterého je riziko užívání drog vyšší. Je sice fakt, že k užívání návykových látek mají blíže jedinci, kteří jsou delikventy, žijí v neúplné a dysfunkční rodině nebo rodinu postrádají úplně. To však není pravidlo a i takoví jedinci mohou žít spořádaný život. Není ani výjimkou, že drogy začne užívat jedinec, který pochází z úplné a funkční rodiny. Proto je těžké odhadnout, kdo je a není rizikový k užívání drog a je třeba informovat velké spektrum lidí. K dosažení těchto cílů se používají metody z oblasti psychologie, pedagogiky, sociologie, reklamy, marketinku, ale důležitá je i prevence z oblasti lékařů. Primární protidrogová prevence se dělí na nespecifickou a specifickou prevenci. Nespecifická prevence není tematizována pouze na návykové látky, ale je všeobecná. Zaměřuje se na zdraví ve smyslu tělesném,

duševním i sociálním a zdravého a sociálně přijatelného životního stylu. Kdežto specifická prevence je směřována pouze k užívání návykových látek. (KALINA, 2003)

3.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence spočívá především vtom, že předchází vzniku, rozvoji a přetrvání závislosti u osob, které návykové látky užívají nebo se stali na nich závislí. Jedná se o včasnou intervenci, poradenství a léčení. Léčba se dělí na léčbu abstinenci, léčbu vedoucí ke kontrolovanému užívání a léčbu s udržovací substitucí. Léčba s udržovací substitucí znamená, že je jedinci podávána substituční látka s terapeutickým záměrem. Sekundární prevence se zaměřuje na jedince. I když poskytuje pomocnou péči i rodinám závislého, jedná se pořád o individuální případ. (KALINA, 2008)

V České republice existuje spousta zařízení a institucí poskytující sekundární prevenci. Patří mezi ně například terénní služby, kontaktní centra, ambulantní služby, denní stacionáře, atd. „V průzkumu *Sčítání adiktologických služeb 2017* bylo identifikováno celkem 275 adiktologických programů, z nich 17 poskytovalo detoxifikaci, 62 terénní služby, 69 provozovalo kontaktní centrum, 95 ambulantní služby, 2 denní stacionář, 22 krátkodobou a střednědobou rezidenční léčbu, 17 terapeutickou komunitu, 46 doléčovací program a 23 poskytovalo substituční léčbu. Nejčastěji šlo o poskytovatele sociálních služeb (68 %), poskytovatele zdravotnických služeb (35 %), školská a církevní zařízení (shodně po 1 %). Jednotlivé programy pracují obvykle s několika cílovými skupinami, nejčastěji s uživateli nelegálních drog (88 %), osobami užívajícími více látek současně (77 %), uživateli alkoholu (65 %), psychoaktivních léků (63 %) a hráči hazardních her (55 %). Souhrnně bylo adiktologickými programy za r. 2016 hlášeno 88 tis. klientů.“ (Úřad vlády České republiky, 2020)

3.3 Terciální prevence

Terciální prevence má za úkol předcházet vážnému nebo trvalému zdravotnímu a sociálnímu poškození kvůli užívání návykových látek. Terciální prevence se zaměřuje na resocializaci jedinců, což znamená, že pomáhá jedincům začlenit se zpátky do společnosti. Jedincům, kteří prošli léčbou a došli k úplné abstinenci nebo se zapojili do substituční léčby a abstinují. Pomáhá jedincům při hledání zaměstnání nebo bydlení, komunikovat s úřady, atd. Terciální prevence se také zaměřuje na intervenci, což lze chápat jako pomoc jedincům, kteří

návykové látky užívají a nechtějí s užíváním přestat. Jedná se o pomoc, která se zaměřuje především na snížení zdravotních rizik, které mohou vzniknout například opakovaným užíváním jedné jehly. Tato pomoc se také nazývá „Harm reduction“. (KALINA, 2008)

Na Vsetínsku je nejznámější organizace Agarta. Tato organizace má zaměření od terciální až po primární prevenci. Organizace má kontaktní centra a to ve městech Vsetín, Valašské Meziříčí, Rožnov pod Radhoštěm, Brumov-Bylnice a Valašské Klobouky. Kontaktní centra jsou určeny pro aktivní uživatele, abstinující uživatele a pro členy rodiny. Kromě kontaktních center organizace provádí terénní služby, kterou jsou na bázi kontaktovat jedince a vytvořit si s nimi vztah, protože mnoho z nich má strach nebo nemá důvěru podobná centra kontaktovat. Pomocí terénní služby také dochází k již zmiňované metodě „Harm reduction“. Kromě přímé pomoci poskytují také poradenskou činnost, přednášky ve školách, semináře a jiné. (AGARTA z. s., 2020)

3.4 Prevence v rodině

V rodině je důležité téma drog stejně tak, jako například téma sex. Rodiče by měli své děti informovat o škodlivosti drog a nečekat, kdy se dítě na drogy zeptá samo. Je důležité brát v úvahu, kolik let je dítěti a jak mu problematiku drog vysvětlit. Malému dítěti je možno drogu přirovnat k černokněžníkovi, který umí vykouzlit všechno dobré a splnit všechna přání, ale pak mu musí člověk sloužit jako otrok. U dospívajících je důležité načasování, kdy s jedincem o drogách mluvit. Není vhodné jedinci drogy předhazovat při řešení problému, když je něčím zaujatý a nevnímá dostatečně, co mu rodič sděluje a nepřikládá by k problému velkou váhu. Není dobré jedinci říkat, že drogy zabíjejí, protože může dojít k situaci, kdy jeho spolužák bude užívat marihuanu a neumře. Tím se v jedinci vyvolá pocit, že rodič přeháněl a drogy nejsou tak škodlivé, jak říkal. Je vhodné drogy přirovnat k obyčejným věcem, například, když někdo moc jí, ztloustne. Alkohol je ošemetné téma, protože doprovází život rodičů. Mělo by se jedinci vysvětlit, že alkohol je také droga, zákonem legalizována, ale jedná se také o návykovou látku, na které vzniká závislost. Je dobré jedinci ukázat a dát porovnání, že alkohol na každého působí jinak a ne každý ho dokáže ovládat a mít pod kontrolou. Rodiče mívají často strach o drogách s dětmi mluvit. Bojí se, že dají dítěti informaci a dítě bude chtít drogy vyzkoušet. Samotná informace však užívání drog nevyvolá. Předchází tomu jiné faktory jako například nuda, samota, potřeba vyrovnat se vrstevníkům, pocit neúspěšnosti, tendence uniknout z reality a jiné. K informaci, že drogy pomáhají v tíživých situacích, se jedinci dostanou dřív nebo později, třeba od svých

kamarádů. S drogami se jedinci setkávají i u svých vrstevníků, kdy vidí spolužáky schované v parku, jak kouří cigaretu. O drogách se dozvídá i z rozhovorů spolužáků, kteří užívají drogový slang, například joint, shit, piko, smažka, vysmátej, atd. Proto je stěžejní, aby byl jedinec o drogách informovaný a zapadl do vrstevnické skupiny. Drogy jsou bohužel součástí života a v dnešní době se s nimi mohou děti setkávat už v útlém věku v televizi, rádiu apod. Neznamená, že rodiče budou učit své děti drogový slang, ale informace o drogách dětem pomůžou zorientovat se mezi svými vrstevníky. (HAJNÝ, a další, 2004)

3.5 Prevence ve škole

„Za prevenci rizikového chování považujeme jakékoli typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.“ (MIOVSKÝ, a další, 2015 str. 10)

„Období školního vzdělávání je velmi významné při formování osobnosti mladých lidí. Preventivní působení ve školách je nástrojem, kterým lze pozitivně působit na postoje a hodnoty dětí a mladistvých a to i na žáky, jež nemají dostatečné rodinné či sociální zázemí a podporu.“ (MŠMT, 2019 str. 3)

Preventivní primární prevence je účinnější v mladším věku, než u starších jedinců. Je vhodné, aby se preventivní programy konaly v přirozeném prostředí cílové skupiny, proto je vhodné školské prostředí. Politika primární prevence rizikového chování se začala v České republice formovat v devadesátých letech 20. století, především protidrogovou prevencí. Důvodem byla problematika vysokého počtu mladých uživatelů návykových látek. (MŠMT, 2019)

Ve školství se primární prevence rizikového chování dělí na specifickou a nspecifickou, kdy specifická primární prevence je zaměřená pouze na dané rizikové chování, jako je například záškoláctví, šikana nebo užívání návykových látek. Nspecifická primární prevence jak už z názvu vypovídá, je všeobecně zaměřená a je postavená na učení zdravého životního stylu. (MŠMT, 2019)

„V České republice je specifická primární prevence realizována na třech úrovních. Tyto úrovně jsou definovány cílovou skupinou programu a mírou jejího ohrožení rizikovým chováním. Podle toho je pak volena intenzita programu, prostředky a nástroje, které

program využívá. Obecně platí, že čím větší je hloubka a intenzita programu, tím více využívá různých speciálně pedagogických, psychologických a psychoterapeutických technik a postupů.“ (MŠMT, 2019 str. 10)

Mezi tyto tři úrovně patří všeobecná primární prevence, která je zaměřena na běžnou populaci dětí a mládeže a není rozdělená na méně či více rizikové skupiny. Zohledňuje se pouze věk účinkujících a patří zde programy pro větší počet osob, jako je například třída nebo menší sociální skupina. Realizují ho i lidé se specifickými dovednostmi, například záchranáři nebo policie. Selektivní primární prevence se zaměřuje na skupiny osob, u kterých je zvýšené riziko pro vznik a vývoj rizikového chování. Tyto skupiny lze identifikovat na základě biologických, sociálních, psychologických faktorů, věku, pohlaví, místa bydliště nebo sociální úrovně rodiny. Pracuje se s menšími skupinami nebo jednotlivci. Vzhledem k tomu, že se pracuje se skupinou se zvýšeným rizikem, je důležitá vzdělanost pracovníků. Vhodným vzděláním je například speciální pedagogika, adiktologie, psychologie. Poslední úroveň je indikovaná primární prevence. Ta se zaměřuje na jedince či skupinu, kteří jsou přímo vystaveni rizikovým faktorům nebo se vyskytly projevy rizikového chování. Podstatou je, že je jedinec indikován do této skupiny na základě dotazníku, screeningu nebo diagnostikou. (MŠMT, 2019)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 POPIS VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole je popsán výzkumný problém, hlavní a dílčí cíle výzkumu, výzkumné otázky a metodologie výzkumu.

Hlavní problém mého výzkumu zněl: *Mají žáci 9. tříd na Vsetínsku osobní zkušenost s návykovými látkami?*

Hlavním výzkumným cílem bylo zjistit, zda mají žáci 9. tříd na Vsetínsku zkušenost s nějakou návykovou látkou, na tomto základě zjistit faktory a okolnosti, které k užití návykové látky vedli a zjistit, kde se žáci dozvěděli první informace o návykových látkách.

Dílčí cíle:

DC1: Zjistit, jestli mají žáci 9. tříd na Vsetínsku osobní zkušenost s užíváním nějaké návykové látky.

DC2: Zjistit, jaké faktory ovlivnily žáky k užití návykové látky a za jakých okolností návykovou látku užíli.

DC3: Zjistit, kde se žáci dozvěděli první informace o návykových látkách.

Výzkumné otázky:

VO1: Mají žáci 9. třídy na Vsetínsku osobní zkušenosti s užíváním návykových látek?

VO2: Jaké faktory ovlivňují žáky k užití návykových látek a při jakých okolnostech návykové látky užíli?

VO3: Kde se žáci dozvěděli první informace o návykových látkách?

4.1 Metodologie výzkumu

Pro realizaci praktické části jsem volila kvantitativní výzkum. Kvantitativní výzkum je dle Chrásky (CHRÁSKA, 2016) praktičtější pro sběr většího počtu dat. Dalším důvodem zvolení kvantitativního výzkumu byla metoda sběru dat v podobě dotazníku, který je také vhodný pro sběr většího počtu dat.

4.1.1 Metoda sběru dat

Jak jsem zmínila výše, metodou sběru dat jsem volila dotazník vlastní konstrukce. Dotazník byl zcela anonymní a obsahoval 28 otázek, z toho 18 uzavřených, 9 polootevřených a 1

škálovou. Toto množství otázek jsem volila z důvodu, aby vyplnění dotazníku respondentům nezabralo mnoho času a neodradil je velký počet otázek od vyplnění dotazníku.

4.1.2 Organizace výzkumu

Sběr dat jsem původně chtěla realizovat papírovou formou dotazníku a dojít do školy mezi žáky. Osobní kontakt udělá u žáků lepší a větší dojem a žáky by to více motivovalo k vyplnění dotazníku a k uvádění pravdivých odpovědí. Protože jsem výzkum realizovala v období distanční výuky, volila jsem dotazník v elektronické podobě. Formou emailu jsem oslovila 7 základních škol v okrese Vsetín a požádala jsem je o účasti na výzkumném šetření. S výzkumem souhlasily 2 základní školy. Sběr dat probíhal v měsíci duben 2021. Vyplněné dotazníky jsme zkontrolovala a čárkovací metodou vytvořila tabulky, z kterých jsem následně vytvořila grafy.

4.1.3 Výzkumný soubor

Výzkum proběhl ve dvou základních školách. Z důvodu anonymity dotazníku, nebudu uvádět jejich název. Původně bylo osloveno 7 základních škol, ale výzkumu se chtěly účastnit pouze dvě. Jedna ze škol má tři deváté třídy a druhá dvě deváté třídy. Po konzultaci o počtu žáků, jsem se rozhodla další školy nekontaktovat.

Výzkumného šetření se mělo původně zúčastnit 109 žáků 9. tříd na Vsetínsku. U elektronických dotazníků je riziko, že žáci nejsou v přímém kontaktu s autorem výzkumu nebo pedagogem a dotazník nevyplní. I přesto bylo získáno 88 plně vyplněných dotazníků. Výzkumný soubor tedy tvořilo 88 žáků 9. Tříd na Vsetínsku. Úspěšnost vyplnění dotazníku je 80,73%.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

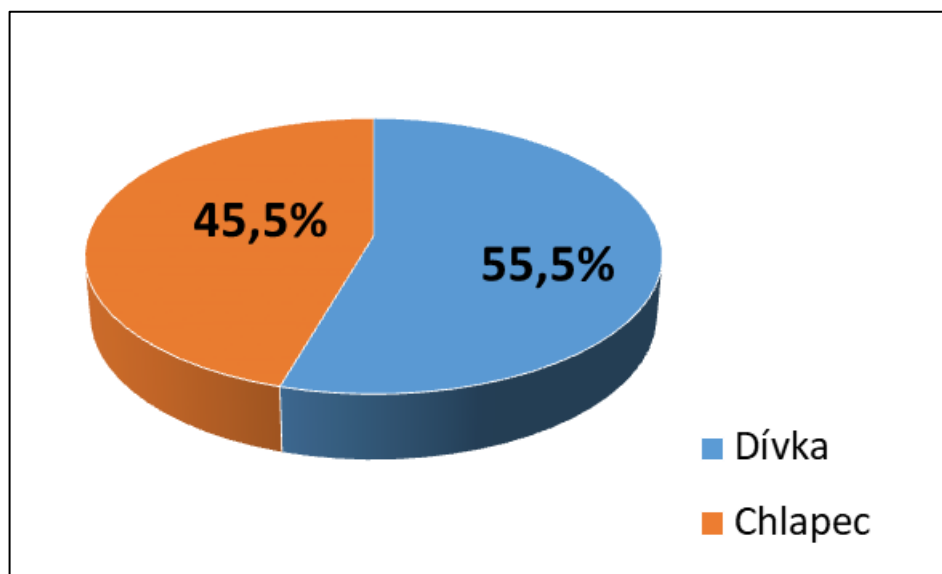
V této kapitole prezentuji výsledky výzkumného šetření. Dotazník byl rozdělený na tři části. První část slouží k charakteristice respondentů, druhá část je zaměřená na osobní zkušenosti, které respondenti mají s návykovými látkami a kvůli návaznosti otázek je druhá část zaměřena i na faktory, které respondenty ovlivnily k užití návykové látky. Poslední část dotazníku je zaměřena na subjekty, u kterých se respondenti dozvěděli první informace o návykových látkách. Zjištěná data jsou prezentována v grafech, tabulkách a textu.

5.1 Charakteristika respondentů

Výzkumného šetření se účastnilo 88 žáků 9. tříd na Vsetínsku. Část charakteristika respondentů obsahovala 2 identifikační otázky zaměřené na pohlaví a věk respondentů. Graf 1 znázorňuje pohlaví respondentů.

1. Jaké je Tvé pohlaví?

Graf 1: Pohlaví respondentů

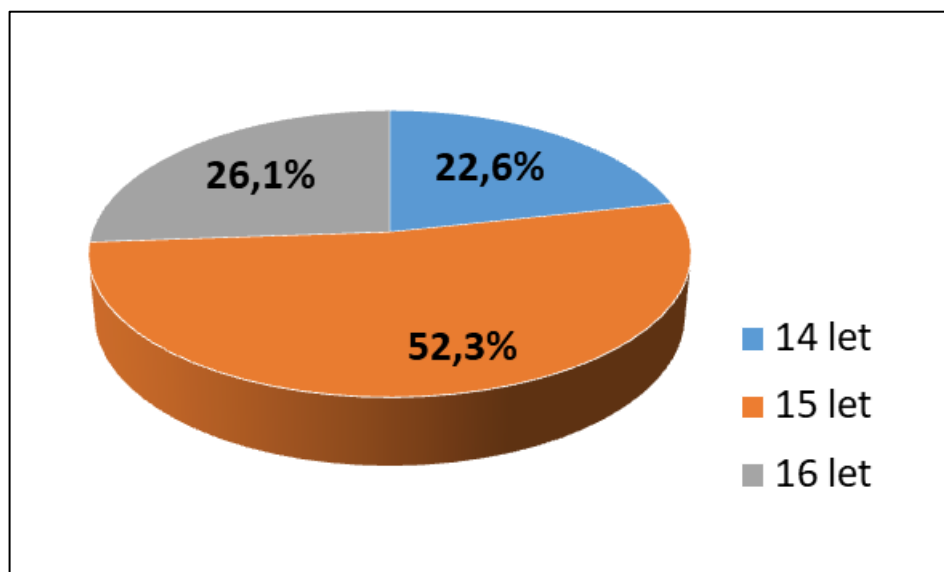
Zdroj: vlastní zdroj

Z grafu 1 je patrné, že se výzkumu zúčastnilo více dívek, než chlapců. Rozdíl však není velký a pro základní školy není typické, že by ve třídách převažovalo jedno pohlaví nad druhým. Výzkumný soubor tvořilo 48 dívek (55,5%) a 40 chlapců (45,5%).

Graf 2 znázorňuje věk respondentů.

2. Jaký je Tvůj věk?

Graf 2: Věk respondentů

Zdroj: vlastní zdroj

Graf 2 znázorňuje, že většinu výběrového souboru tvořili respondenti ve věku 15 let, konkrétně 46 (52,3%) respondentů. 14 let mělo 19 (22,6%) respondentů a 23 respondentů mělo 16 let. Žáci v posledních ročnících základní školy mají většinou 15 let, protože povinná školní docházka začíná v 6 letech. 16 let mají většinou ti žáci, kteří dosáhli věku 6 let až po začátku školního roku, tedy nemohli v září nastoupit do školy.

5.2 Osobní zkušenost respondentů s návykovými látkami a ovlivňující faktory

Tato část obsahovala celkem 21 identifikačních otázek, které se zaměřovaly na osobní zkušenosti respondentů s návykovými látkami a faktory, které respondenty ovlivnily k užití návykové látky.

První zkoumanou skupinou návykových látek byl alkohol. Kromě osobních zkušeností s alkoholem byl zjišťován druh alkoholu, který respondenti vyzkoušeli a věk první zkušenosti s alkoholem. Dále byly zjišťovány faktory, které respondenty ovlivnily a vedly je k užití alkoholu a při jaké příležitosti alkohol vyzkoušeli. Také bylo zjišťováno, jestli respondenti alkohol pijí nebo jej pouze vyzkoušeli.

Tabulka 1 znázorňuje 3 identifikační otázky zaměřené na první zkušenost s alkoholem.

Tabulka 1: Zkušenost respondentů s alkoholem

1. Vyzkoušel/a si někdy alkohol?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	73	82,9%
Ne	15	17,1%
2. O jaký druh alkoholu se jednalo?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Pivo	31	35,2%
Víno	16	18,2%
Tvrký alkohol	26	29,5%
Žádný	15	17,1%
3. V kolika letech si alkohol poprvé vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 11 let	8	9,1%
11-12 let	14	15,9%
13-14 let	34	38,6%
15-16 let	17	19,3%
Nikdy	15	17,1%

Zdroj: vlastní zdroj

Z tabulky 1 je patrné, že mají respondenti s alkoholem bohatou zkušenost. Pouze 15 (17,1%) respondentů uvedlo, že nikdy alkohol nevyzkoušelo. Zbýlých 73 (82,9%) respondentů má s alkoholem zkušenosti. K první zkušenosti s alkoholem nejčastěji docházelo ve věku 13-14 let. Tento věk uvedlo 34 (38,6%) respondentů. 15-16 let uvedlo 17 (19,3%) respondentů, 11-12 let uvedlo 14 (15,9%) respondentů a věk menší než 11 let uvedlo 8 (9,1%) respondentů. Nejčastěji se jednalo o pivo, které uvedlo 31 (35,2%) respondentů. Druhým nejvíce užívaným alkoholem byl tvrdý alkohol, který uvedlo 26 (29,5%) respondentů. Nejméně uváděným druhem alkoholu bylo víno. Víno uvedlo 16 (18,2%) respondentů.

Tabulka 2 znázorňuje 2 identifikační otázky zaměřené na faktory, které respondenty ovlivnili k užití alkoholu a na příležitosti, při kterých respondenti alkohol užívali.

Tabulka 2: Důvody a okolnosti užití alkoholu

1. Proč si alkohol vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zajímaly mě jeho účinky a chuť	56	63,6%
Kvůli kamarádům, abych mezi ně zapadl/a	9	10,2%
Kvůli těžkému období, kterým jsem si procházel/a	2	2,3%
Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a	15	17,1%
Jiné	6	6,8%
2. Za jakých okolností si alkohol vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Venku s kamarády	22	25,0%
Sám/sama doma	19	21,6%
Doma s rodiči	17	19,3%
Na diskotéce	4	4,5%
Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a	15	17,1%
Jiné	11	12,5%
3. V kolika letech si alkohol poprvé vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 11 let	8	9,1%
11-12 let	14	15,9%
13-14 let	34	38,6%
15-16 let	17	19,3%
Nikdy	15	17,1%

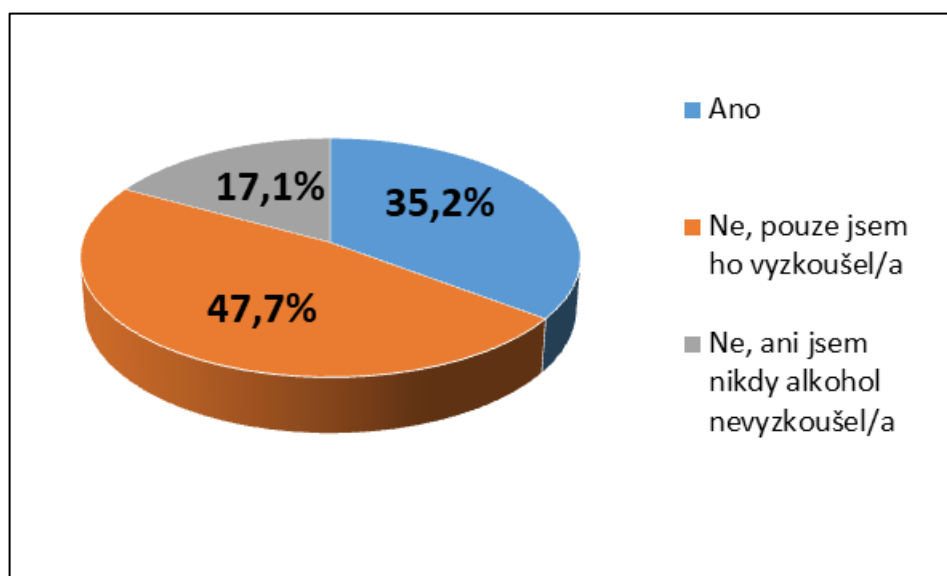
Zdroj: vlastní zdroj

Tabulka 2 prezentuje, že největším faktorem, který vedl respondenty k užití alkoholu, byla zvědavost, jak alkohol chutná a jaké má účinky. Tuto možnost volilo 56 (63,6%) respondentům. 9 (10,2%) respondentů uvedlo, že k vyzkoušení alkoholu je vedla touha zapadnout mezi kamarády. 6 (6,8%) volilo odpověď jiné. V této odpovědi respondenti ve všech případech uvedli oslavu. Dalším faktorem bylo těžké období, kterým si respondenti procházeli. Tuto možnost volili 2 (2,3%) respondenti. Nejčastěji alkohol respondenti 22 (25,0%) vyzkoušeli venku s kamarády. 19 (21,6%) respondentů vyzkoušelo alkohol, když byli sami doma a 17 (19,3%) jej vyzkoušelo doma s rodiči. Odpověď jiné volilo 11 (12,5%) respondentů. V možnosti jiné respondenti opět uváděli oslavy. Na diskotéce alkohol vyzkoušeli 4 (4,5%) respondenti. V předchozích identifikačních otázkách uvedlo 15 (17,1%) respondentů, že s alkoholem nemají zkušenost a stejně tomu bylo i v těchto dvou identifikačních otázkách.

Sledováno také bylo, jestli respondenti alkohol pijí nebo jej pouze vyzkoušeli. Ke zjištění byla použita jedna identifikační otázka. Graf 3 znázorňuje počet respondentů, kteří alkohol pijí a kteří jej pouze vyzkoušeli.

1. Piješ alkohol?

Graf 3: Užívání alkoholu

Zdroj: vlastní zdroj

Z grafu 3 vyplívá, že respondenti 42 (47,7%) alkohol pouze vyzkoušeli. Alkohol pije 31 (35,2%) respondentů a 15 (17,1%) respondentů uvedlo, že s alkoholem nemá zkušenost.

Druhou zkoumanou skupinou návykových látek byly cigarety. Kromě osobních zkušeností s cigaretami byl zjišťován věk, kdy cigarety poprvé respondenti vyzkoušeli. Dále byly zjišťovány faktory, které respondenty ovlivnily a vedly je k užití cigaret a při jaké příležitosti cigarety vyzkoušeli. Také bylo zjišťováno, jestli respondenti kouří cigarety nebo je pouze vyzkoušeli.

Tabulka 3 znázorňuje 2 identifikační otázky zaměřené na zkušenost respondentů s cigaretami a věk, kdy je poprvé vyzkoušeli.

Tabulka 3: Zkušenost s cigaretami

1. Vyzkoušel/a si někdy cigarety?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	56	63,6%
Ne	32	36,4%
2. V kolika letech si cigarety poprvé vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 11 let	4	4,5%
11-12 let	7	8,0%
13-14 let	31	35,2%
15-16 let	14	15,9%
Nikdy	32	36,4%

Zdroj: vlastní zdroj

Z tabulky 3 vyplývá, že většina respondentů 56 (63,6%) má zkušenost s kouřením cigaret. 32 (36,4%) respondentů nemá s cigaretami žádné zkušenosti. Nejčastěji respondenti 31 (35,2%) vyzkoušeli cigarety ve věku 13-14 let. První zkušenost s cigaretami ve věku 15-16 let uvedlo 14 (15,9%) respondentů. Věk 11-12 uvedlo 7 (8,0%) respondentů a méně než 11 let uvedli 4 (4,5%) respondenti.

Tabulka 4 znázorňuje 2 identifikační otázky zaměřené na faktory, které respondenty ovlivnili k užití cigaret a na příležitosti, při kterých respondenti cigarety užili.

Tabulka 4: Důvody a okolnosti užití cigaret

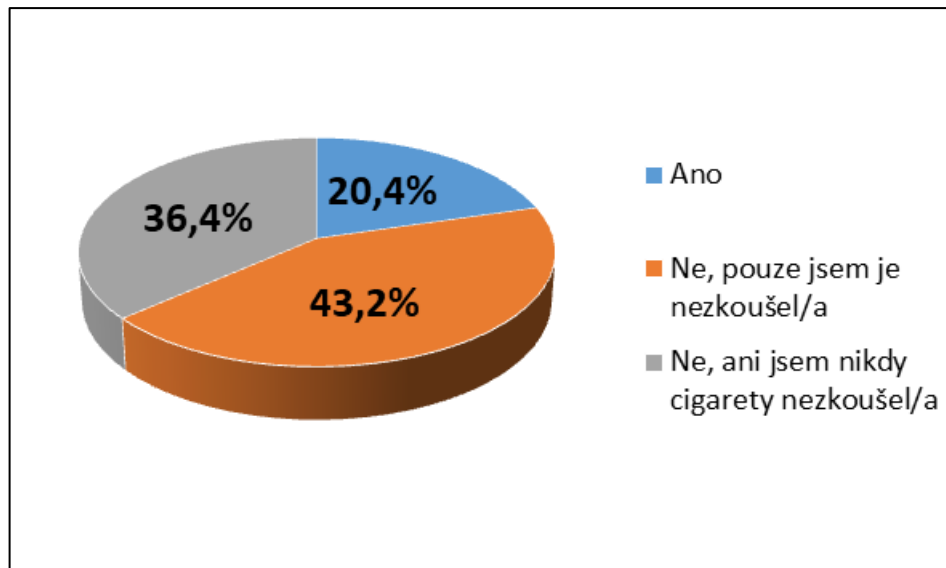
1. Proč si cigarety vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zajímaly mě jeho účinky a chuť	40	45,5%
Kvůli kamarádům, abych mezi ně zapadl/a	11	12,5%
Kvůli těžkému období, kterým jsem si procházel/a	3	3,4%
Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a	32	36,4%
Jiné	2	2,3%
2. Za jakých okolností si cigarety vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Venku s kamarády	35	39,8%
Sám/sama doma	16	18,2%
Doma s rodiči	2	2,3%
Na diskotéce	1	1,1%
Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a	32	36,4%
Jiné	2	2,3%

Zdroj: vlastní zdroj

Z tabulky 4 je patrné, že k vyzkoušení cigaret respondenty 40 (45,5%) vedla zvědavost, jak cigarety chutnají a jaké mají účinky. 11 (12,5%) respondentů vyzkoušelo cigarety kvůli kamarádům, aby mezi ně zapadli. Kvůli těžkému období, kterým si respondenti procházeli, vyzkoušeli cigarety 3 (3,4%) respondenti. 2 (2,3%) respondenti uvedli, že je k vyzkoušení cigaret, vedli jiné faktory. Obě uvedené odpovědi se shodovali, že šlo o formu hry se sourozenci. Ke zkoušení cigaret nejčastěji docházelo venku s kamarády, tuto možnost volilo 35 (39,8%) respondentů. 16 (18,2%) respondentů cigarety vyzkoušelo, když byli sami doma a 2 (2,3%) respondenti uvedli, že cigarety vyzkoušeli doma s rodiči. Možnost jiné odpovědi volili 2 (2,3%) respondenti a uvedli, že cigarety vyzkoušeli na půdě a na dvoře za garáží. Na diskotéce vyzkoušel cigarety 1 (1,1%) respondent. Stejně jako v předešlých identifikačních otázkách 32 (36,4%) respondentů uvedlo, že nemají s cigaretami žádné zkušenosti. Sledováno také bylo, jestli respondenti kouří cigarety nebo je pouze vyzkoušeli. Ke zjištění byla použita jedna identifikační otázka. Graf 4 znázorňuje počet respondentů, kteří kouří cigarety a kteří je pouze vyzkoušeli.

1. Kouříš cigarety?

Graf 4: Počet respondentů, kteří kouří cigarety

Zdroj: vlastní zdroj

Z grafu 4 vyplívá, že 38 (43,2%) respondentů cigarety pouze vyzkoušelo. Cigarety kouří 18 (20,4%) respondentů a 32 (36,4%) respondentů nemá žádné zkušenosti s kouřením cigaret. Další zkoumanou návykovou látkou byla marihuana. Kromě osobních zkušeností s marihuanou byl zjišťován věk, kdy marihuanu poprvé respondenti vyzkoušeli. Dále byly zjišťovány faktory, které respondenty ovlivnily a vedly je k užití marihuany a při jaké příležitosti marihuanu vyzkoušeli. Také bylo zjišťováno, jestli respondenti marihuanu kouří nebo ji pouze vyzkoušeli.

Tabulka 5 znázorňuje 2 identifikační otázky zaměřené na zkušenost respondentů s marihuanou a věk, kdy ji poprvé vyzkoušeli.

Tabulka 5: Zkušenosti respondentů s marihuanou

1. Vyzkoušel/a si někdy marihuanu?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	30	34,1%
Ne	58	65,9%
2. V kolika letech si marihuanu poprvé vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Méně než 11 let	2	2,3%
11-12 let	0	0,0%
13-14 let	7	8,0%
15-16 let	21	23,8%
Nikdy	58	65,9%

Zdroj: vlastní zdroj

Z tabulky 5 vyplívá, že 58 (65,9%) respondentů nemá s marihuanou žádné zkušenosti. Zkušenosti s marihuanou má 30 (34,1%) respondentů. Respondenti 21 (23,8%) nejčastěji vyzkoušeli marihuanu ve věku 15-16 let. Ve 13-14 letech marihuanu vyzkoušelo 7 (8,0%) respondentů. Rozmezí věku 11-12 let nevedl žádný z respondentů a věk menší než 11 let uvedli 2 (2,3%) respondenti.

Tabulka 6 znázorňuje 2 identifikační otázky zaměřené na faktory, které respondenty ovlivnili k užití marihuany a na příležitosti, při kterých respondenti marihuanu užíli.

Tabulka 6: Důvody a okolnosti užití marihuany

1. Proč si marihuanu vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zajímaly mě jeho účinky a chuť	23	26,1%
Kvůli kamarádům, abych mezi ně zapadl/a	5	5,7%
Kvůli těžkému období, kterým jsem si procházel/a	2	2,3%
Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a	58	65,9%
Jiné	0	0,0%
2. Za jakých okolností si marihuanu vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Venku s kamarády	26	29,6%
Sám/sama doma	1	1,1%
Doma s rodiči	0	0,0%
Na diskotéce	2	2,3%
Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a	58	65,9%
Jiné	1	1,1%

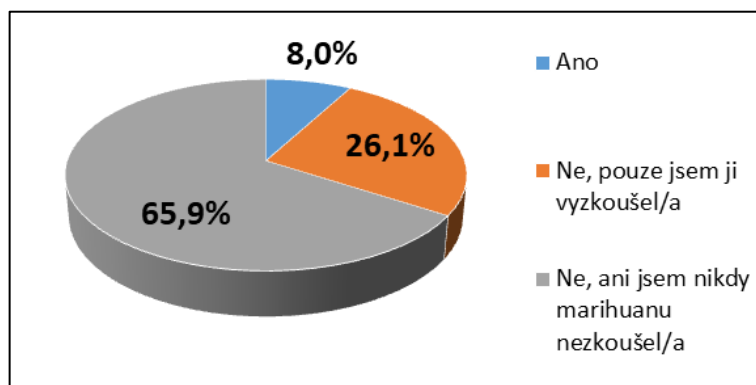
Zdroj: vlastní zdroj

Z tabulky 6 je patrné, že respondenty 23 (26,1%) k užití marihuany nejvíce vedla zvědavost, jaké má marihuana účinky a chuť. Touha zapadnout mezi kamarády přiměla 5 (5,7%) respondentů k užití marihuany a 2 (2,3%) respondenti vyzkoušeli marihuanu kvůli těžkému období, kterým si procházeli. Respondenti 26 (29,6%) nejčastěji marihuanu zkoušeli venku s kamarády. Na diskotéce vyzkoušeli marihuanu 2 (2,3%) respondenti a jeden (1,1%) respondent vyzkoušel marihuanu sám doma. Jinou odpověď vybral jeden (1,1%) respondent a uvedl, že marihuanu vyzkoušel na zastávce a na hřišti. Jelikož není definováno, jestli sám nebo s kamarády, proto není možné, přiřadit odpověď k některé z uvedených. Stejně jako v předchozích identifikačních otázkách uvedlo 58 (65,9%) respondentů, že nemají s marihuanou žádnou zkušenost.

Sledováno také bylo, jestli respondenti kouří marihuanu nebo ji pouze vyzkoušeli. Ke zjištění byla použita jedna identifikační otázka. Graf 5 znázorňuje počet respondentů, kteří kouří marihuanu a kteří ji pouze vyzkoušeli.

1. Kouříš marihuanu?

Graf 5: Počet respondentů užívající marihuanu

Zdroj: Vlastní zdroj

Z grafu 5 vyplývá, že 58 (65,9%) respondentů nemá s marihuanou žádné zkušenosti. Marihuanu vyzkoušelo, ale neužívá 23 (26,1%) respondentů a 7 (8,0%) respondentů marihuanu užívá.

Dalšími zkoumanými návykovými látkami byly tvrdé drogy. Kromě osobních zkušeností s tvrdými drogami byl zjišťován druh tvrdých látek, které respondenti vyzkoušeli. Dále byly zjišťovány faktory, které respondenty ovlivnily a vedly je k užití tvrdých drog a při jaké příležitosti tvrdé drogy vyzkoušeli. Také bylo zjišťováno, jestli respondenti tvrdé drogy užívají nebo je pouze vyzkoušeli.

Tabulka 7 znázorňuje 2 identifikační otázky zaměřené na zkušenost respondentů s tvrdými drogami a druh tvrdé drogy, kterou respondenti vyzkoušeli.

Tabulka 7: Zkušenost respondentů s tvrdými drogami

1. Vyzkoušel/a si někdy nějakou z tvrdých drog?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	7	8,0%
Ne	81	92,0%
2. O jakou drogu se jednalo?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
LSD	3	3,5%
Hašiš	1	1,1%
Pervitin	2	2,3%
Kokain	1	1,1%
Heroin	0	0,0%
Toulen	0	0,0%
Opium	0	0,0%
Žádný	81	92,0%

Zdroj: vlastní zdroj

Z tabulky 7 je patrné, že 81 (92,0%) respondentů nemá zkušenost s tvrdými drogami. Zkušenost s tvrdými drogami má 7 (8,0%) respondentů. Respondenti 3 (3,5%) nejvíce

zkoušeli LSD. 2 (2,3%) respondenti měli zkušenost s pervitinem a jeden (1,1%) měl zkušenost s hašíkem a stejně tak jeden respondent (1,1%) měl zkušenost s kokainem. Ostatní druhy tvrdých drog respondenti nevolili.

Tabulka 8 znázorňuje 2 identifikační otázky zaměřené na faktory, které respondenty ovlivnily k užití tvrdých drog a na příležitosti, při kterých respondenti tvrdé drogy užívali.

Tabulka 8: Důvody a okolnosti užití tvrdých drog

1. Proč si některou z tvrdých drog vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Zajímaly mě jeho účinky a chuť	7	8,0%
Kvůli kamarádům, abych mezi ně zapadl/a	0	0,0%
Kvůli těžkému období, kterým jsem si procházel/a	0	0,0%
Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a	81	92,0%
Jiné	0	0,0%
2. Za jakých okolností si některou z tvrdých drog vyzkoušel/a?		
	Absolutní četnost	Relativní četnost
Venku s kamarády	4	4,5%
Sám/sama doma	0	0,0%
Doma s rodiči	0	0,0%
Na diskotéce	3	3,5%
Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a	81	92,0%
Jiné	0	0,0%

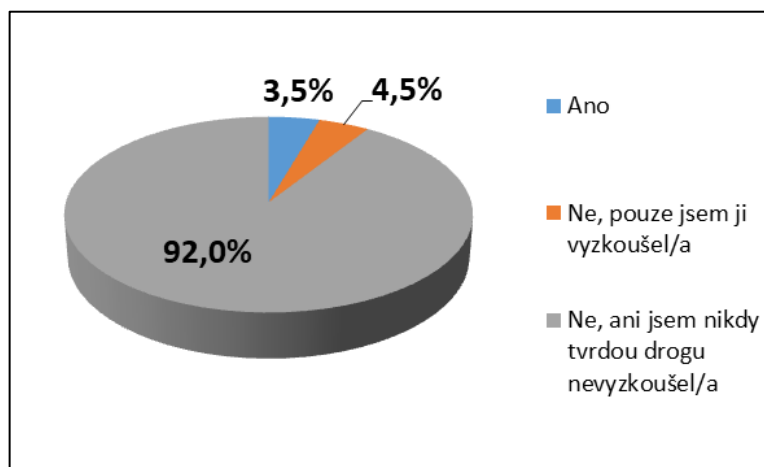
Zdroj: vlastní zdroj

Z tabulky 8 vyplývá, že respondenty 7 (8,0%) vedla k užití tvrdých drog nejvíce zvědavost, jaké mají tvrdé drogy účinky a chuť. Ostatní možnosti nevolil žádný z respondentů. Nejčastěji k užití tvrdých drog docházelo venku s kamarády. Tuto možnost vybrali 4 (45%) respondenti. Na diskotéce užívali tvrdé drogy 3 (3,5%) respondenti. Ostatní možnosti nevolil žádný z respondentů. Stejně jako v předchozích identifikačních otázkách, nemá s tvrdými drogami zkušenost 81 (92,0%) respondentů.

Sledováno také bylo, jestli respondenti užívají tvrdé drogy nebo je pouze vyzkoušeli. Ke zjištění byla použita jedna identifikační otázka. Graf 6 znázorňuje počet respondentů, kteří užívají tvrdé drogy a kteří je pouze vyzkoušeli.

1. Užíváš nějakou z tvrdých drog?

Graf 6: Počet respondentů užívající tvrdou drogu

Zdroj: vlastní zdroj

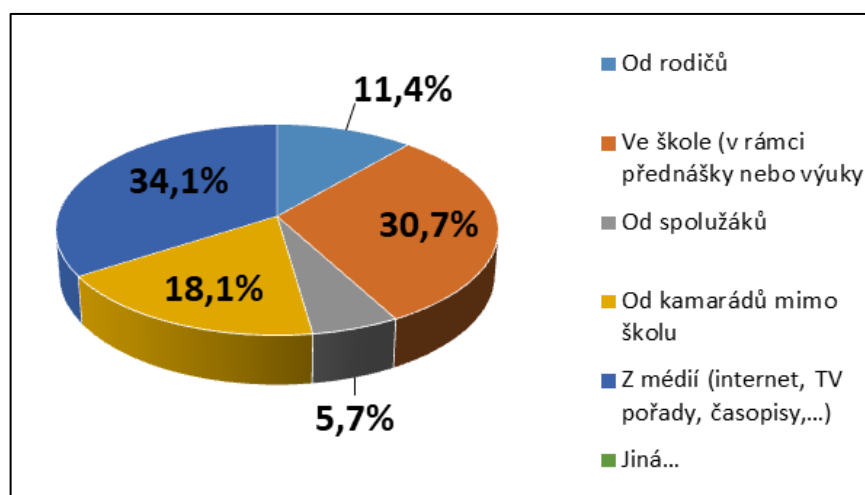
Z grafu 6 vyplývá, že 81 (92,0%) respondentů nemá s tvrdými drogami žádnou zkušenost. Tvrdou drogu někdy vyzkoušeli, ale neužívají ji 4 (4,5%) respondenti a 3 (3,5%) respondenti tvrdé drogy užívají.

5.3 Získání první informace o návykových látkách

Tato část obsahovala celkem 5 identifikačních otázek zaměřených na zjištění, od koho nebo kde se respondenti dozvěděli první informace o drogách. Jestli je rodiče nebo škola informovala o škodlivosti drog a dále byla zjišťována míra škodlivosti drog podle respondentů a jestli si myslí, že jsou o drogách dostatečně informováni. Graf 7 znázorňuje

1. Kde ses dozvěděl/a první informace o drogách?

Graf 7: Kde se respondenti dozvěděli první informace o drogách

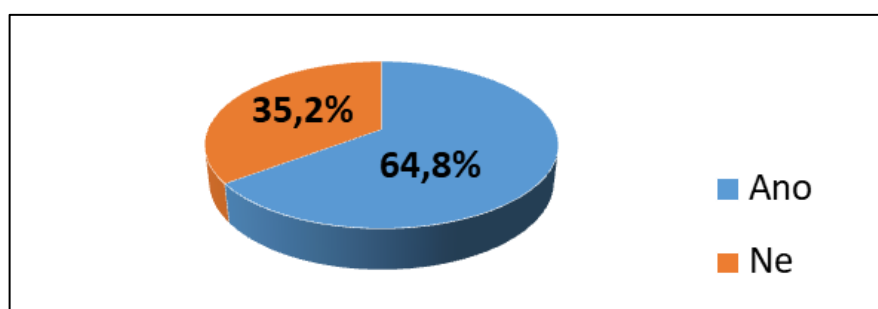
Zdroj: vlastní zdroj

Z grafu 7 vyplývá, že se respondenti 30 (34,1%) dozvídají první informace o drogách nejvíce z médií. Hned po médiích respondenty informuje školské zařízení. Tuto odpověď volilo 27 (30,7%) respondentů. Kamarádi mimo školu mají v informovanosti také vliv. Tuto možnost volilo 16 (18,1%) respondentů. 10 (11,4%) respondentů uvedlo, že první informace o drogách jim poskytli rodiče a 5 (5,7%) respondentů se první informace o drogách dozvěděli od svých spolužáků.

Graf 8 znázorňuje, jestli rodiče informovali respondenty o drogách.

2. Informovali tě rodiče o škodlivosti drog a jejich účincích?

Graf 8: Informovanost respondentů o návykových látkách ze strany rodičů

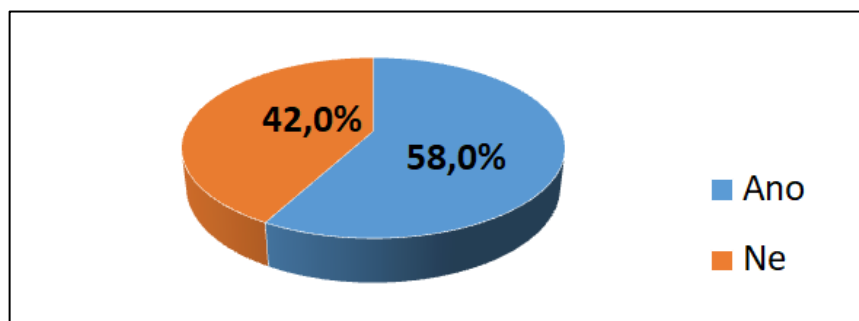
Zdroj: vlastní zdroj

Z grafu 8 vyplývá, že rodiče své děti spíše informují o škodlivosti a účincích drog. Že jsou informováni o škodlivosti a účincích drog od rodičů, uvedlo 57 (64,8%) respondentů. Zbýlých 31 (35,2%) respondentů není rodiči informováno o škodlivosti a účincích drog.

Graf 9 znázorňuje, jestli školy informují respondenty o škodlivosti a účincích drog.

3. Jsou ve tvé škole realizovány přednášky ohledně účinků a škodlivosti drog?

Graf 9: Informovanost respondentů o návykových látkách ze strany školy

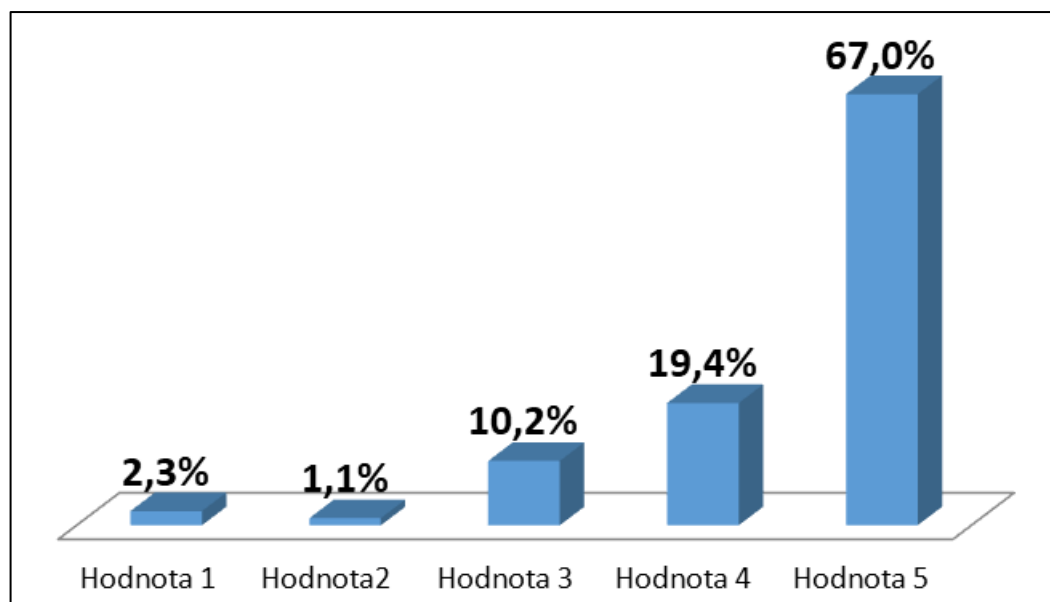
Zdroj: vlastní zdroj

Z grafu 9 vyplývá, že školy spíše informují své žáky. Že jsou ve škole realizovány přednášky o škodlivosti drog, uvedlo 51 (58,0%) respondentů. 37 (42,0%) respondentů uvedlo, že na jejich škole nejsou realizovány přednášky o škodlivosti drog.

Graf 10 znázorňuje, jak moc si respondenti myslí, že jsou drogy škodlivé.

4. Zaznač, jak moc si myslíš, že jsou drogy škodlivé. (1=Nejsou škodlivé, 5=Jsou škodlivé)

Graf 10: Stupeň škodlivosti drog podle respondentů

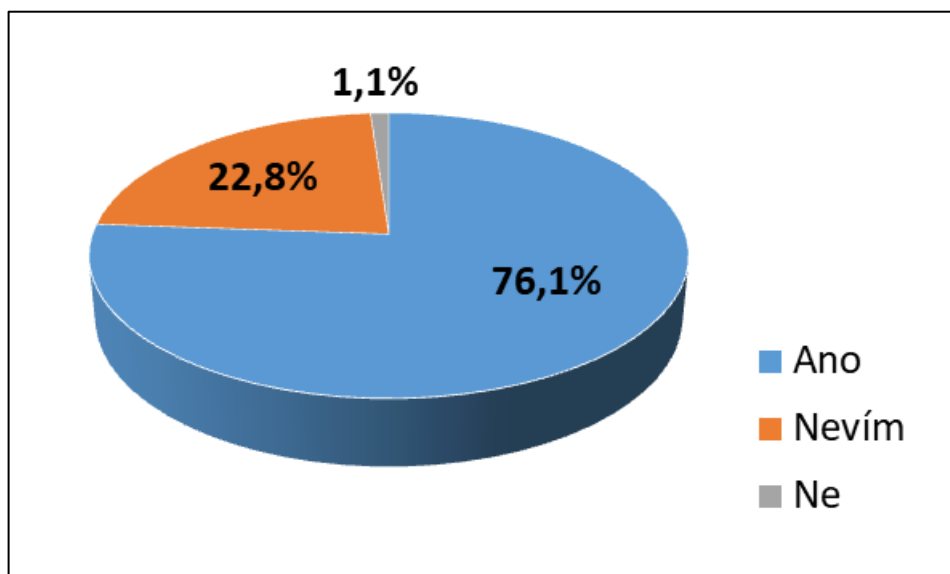
Zdroj: vlastní zdroj

Z grafu 10 vyplývá, že většina respondentů si myslí, že jsou drogy škodlivé. Hodnotu 5, která znamenala, že jsou drogy škodlivé, volilo 59 (67,0%) respondentů. Že jsou drogy spíše škodlivé, uvedlo 17 (19,4%) respondentů. Hodnotu 3, která lze charakterizovat i jako odpověď nevím uvedlo 9 (10,2%) respondentů. Jeden (1,1%) respondent si myslí, že jsou drogy spíše neškodné a 2 (2,3%) respondenti uvedli, že drogy nejsou škodlivé vůbec.

Graf 11 znázorňuje, jak si respondenti myslí, že jsou o drogách informováni.

5. Myslíš si, že jsi dostatečně informován o drogách?

Graf 11: Jak si respondenti myslí, že jsou informováni o drogách

Zdroj: vlastní zdroj

Z grafu 11 vyplývá, že si většina respondentů myslí, že jsou o drogách dostatečně informováni. Tuto možnost uvedlo 67 (76,1%) respondentů. Svou informovaností si není jisto 20 (22,8%) respondentů, protože volili odpověď 'nevím'. Že není dostatečně informováno o drogách si myslí jeden (1,1%) respondent.

6 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A DISKUSE

V této kapitole vyhodnotím výsledky výzkumného šetření. Prověřím, jestli výsledky výzkumného šetření korespondují se stanovenými výzkumnými cíli a výzkumnými otázkami. Výsledky výzkumného šetření propojím s teoretickými východisky. Součástí této kapitoly je doporučení pro praxi.

6.1 Vyhodnocení výzkumných otázek a dílčích cílů.

Výzkum tvořily celkem tři dílčí cíle a v návaznosti na ně tři výzkumné otázky. První dílčí cíl a výzkumná otázka zněly:

DC1: Zjistit, jestli mají žáci 9. tříd na Vsetínsku osobní zkušenost s užíváním nějaké návykové látky.

VO1: Mají žáci 9. třídy na Vsetínsku osobní zkušenosti s užíváním návykových látek?

K výzkumnému šetření sloužily identifikační otázky číslo: (3-5), (8-10), (13-15), (18-20) a 23.

Z výzkumného šetření vyplývá, že respondenti mají s užíváním návykových látek zkušenost. Experimenty s návykovými látkami jsou pro období dospívání podle Macka (2003) častým jevem v důsledku změn, kterými si dospívající prochází. Dle ESPAD (2019) došlo mezi roky 2015 a 2019 k poklesu užívání návykových látek u dospívajících. Tento pokles můžeme zaznamenat i v porovnání s mým výzkumným šetřením. Nejvíce mají respondenti zkušenosti, dle dělení MeDitorial (2012) s legálními návykovými látkami, kterými jsou alkohol a cigarety (nikotin).

S alkoholem má zkušenost 73 žáků (82,9%), což je většina respondentů. První zkušenost s alkoholem měli žáci většinou ve věku 13-14 let, konkrétně 34 (38,6%) respondentů. Ze šetření ESPAD (2019), které bylo zaměřeno na šestnáctileté žáky, taktéž vyplývá, že zkušenost s alkoholem má 95,1% žáků a k první konzumaci alkoholu dochází nejčastěji ve 14 letech. Respondenti nejčastěji uváděli druh alkohol, se kterým měli první zkušenost pivo (31 (35,2%) respondentů). Druhým nejčastěji uvedeným druhem byl tvrdý alkohol neboli destiláty. S tvrdým alkoholem má zkušenost 26 (29,5%) respondentů, což je zastrašující, protože destiláty s vyšším obsahem alkoholu jsou větším rizikem pro dospívající. Jak uvádí Blatný (2016) v dospívání dochází ke změnám a dozrávání mozku. Alkohol může tyto změny a dozrávání poškodit a negativně ovlivnit přirozený vývoj dospívajících. Z výzkumu vyplývá, že ve většině případů se zkušeností s alkoholem, se jednalo pouze o experiment.

(42 (47,7%) respondentů). Alkohol pije 31 (35,2) respondentů. Podle šetření ESPAD (2019), kdy pravidelní konzumenti alkoholu tvořili 42,0% šestnáctiletých studentů, lze zaznamenat pokles v užívání alkoholu mezi dospívajícími.

S cigaretami má zkušenost více než polovina respondentů, konkrétně 56 (63,6%). Nejčastěji žáci vyzkoušeli cigarety ve věku 13-14 let, stejně jako alkohol. V porovnání se šetřením ESPAD (2019) lze u zkušenosti s cigaretami zaznamenat nárůst. Ze šetření ESPAD (2019) vyplývá, že zkušenost s cigaretami mělo 54,0% šestnáctiletých studentů a nejčastěji je dospívající vyzkoušeli ve věku 14 a 15 let. Taktéž jako u alkoholu se ve většině případů jednalo pouze o experiment s kouřením cigaret. Konkrétně 38 (43,2%) respondentů. Cigarety pravidelně kouří 18 (20,4%) respondentů.

Mezi nelegální látky dle MeDitorial (2012) patří marihuana a ostatní tvrdé drogy, s výjimkou alkoholu. Z nelegálních návykových látek mají žáci nejvíce zkušenosti s marihuanou, konkrétně 30 (34,1%) respondentů a nejčastěji ji vyzkoušeli ve věku 15-16 let. I zde lze zaznamenat nárůst v porovnání se šetřením ESPAD (2019), kdy z jejich šetření vyplynulo, že marihuanu někdy vyzkoušelo 28,4% šestnáctiletých žáků a nejčastěji ve věku 15 let. Dále dle ESPAD (2012) vyplývá, že 10,6% šestnáctiletých žáků marihuanu pouze vyzkoušelo a opakované užití uvedlo 17,8%. Z mého šetření je patrné, že marihuanu pouze vyzkoušelo 23 (26,1%) respondentů a 7 (8,0%) respondentů marihuanu opakovaně užívá.

S tvrdými drogami má zkušenost 7 (8,0%) respondentů. Nejčastěji se jednalo o LSD (3 (3,5%) respondenti), které je i dle ESPAD (2019) druhou neužívanější nelegální drogou mezi dospívajícími. Pervitin někdy vyzkoušeli 2 (2,3%) respondenti a hašiš s kokainem vyzkoušel 1 (1,1%) respondent. Co se týká opakovaného užívání nelegálních tvrdých drog, uvedli 4 (4,5%) respondenti, že ji pouze vyzkoušeli. 3 (3,5%) respondenti nějakou z tvrdých nelegálních drog opakovaně užívají. Kromě kokainu a extáze, byl podle ESPAD (2019) zaznamenán pokles v užívání nelegálních látek u dospívajících v České republice.

Závěrem k této výzkumné otázce lze říci, že ve většině případů užívání návykových látek, se jednalo pouze o experiment, protože ve výsledku malá část respondentů návykové látky užívá. Nejčastěji k užívání legálních látek docházelo ve věku 13-14 let a nelegálních látek ve věku 15-16 let.

Druhý dílčí cíl a výzkumná otázka zněly následovně:

DC2: Zjistit, jaké faktory ovlivnily žáky k užití návykové látky a za jakých okolností návykovou látku užili.

VO2: Jaké faktory ovlivňují žáky k užití návykových látek a při jakých okolnostech návykové látky užíli?

K výzkumnému šetření sloužily identifikační otázky číslo: (6-7), (11-12), (16-17), (21-22).

Prvním zkoumaným faktorem byla zvědavost po účincích a chuti návykových látek. Lze říci, že zvědavost je možné brát jako experiment s návykovou látkou. Jak uvádí Vágnerová (2014) mladiství často experimentují s návykovou látkou z nudy a touhou dělat něco zakázaného. Spouštěčem k experimentu s návykovou látkou mohou být také vrstevnické skupiny a touha zapadnout mezi kamarády, což je druhý sledovaný faktor v mém šetření. Z výzkumného šetření vyplývá, že zvědavost po účincích a chuti návykových látek sehrála největší roli. Konkrétně u alkoholu tento faktor volilo 56 (63,6%) respondentů. U cigaret tento faktor volilo 40 (45,5%) respondentů a stejně tak i u marihuany (23 (26,1%) respondentů) a tvrdých drog (7 (8,0%) respondentů). U tvrdých drog byl tento faktor jako jediný, který vedl respondenty k užití tvrdých drog. Co se týká touhy zapadnout mezi kamarády, u alkoholu ji volilo 9 (10,2%) respondentů, u cigaret 11 (12,5%) respondentů, u marihuany 5 (5,7%) respondentů a u tvrdých drog tento faktor nevolil nikdo.

Dalším zkoumaným faktorem bylo těžké období, kterým si respondenti procházeli. Jelikož je období dospívání náročné, protože dochází k mnoha změnám, často se dospívající dostávají do těžkých situací. Dle Blatného (2016) může být pro adolescenti těžce zvládnutelné, vyrovnat se změnou emocí a ovládat je, dále může nastat problém při vlastní identifikaci a socializaci, kdy dospívající často neví, kdo jsou a co chtějí nebo mají pocit, že neovládají naplnit očekávání dospělých. Těžkou situací lze nazvat i neúspěch v lásce, protože v období dospívání dochází k prvním milostným vztahům a pro jedince může být těžké se s neúspěchem vypořádat. Z výzkumného šetření vyplývá, že kvůli těžkému období užíli alkohol 2 (2,3%) respondenti. U cigaret 3 (3,4%) respondenti a u marihuany 2 (2,3%) respondenti. U tvrdých drog tuto možnost nevolil žádný z respondentů.

Respondenti měli možnost uvést i jiné důvody, proč návykové látky užíli. U alkoholu ve všech případech respondenti (6 (6,8%)) odpovídali, že důvodem jeho užití byly oslavy a alkohol vyzkoušeli v rámci přípitku. U cigaret tuto možnost volili 2 (2,3%) respondenti a v obou případech se jednalo o formu hry, kdy v jedné si respondent hrál se sestrou na dědu a v druhém respondent soutěžil s bratrancem, kdo si víc potáhne z cigarety. Musím říci, že mě tyto odpovědi poněkud zaskočily. U marihuany a tvrdých drog tuto možnost nevolil žádný z respondentů.

Zkoumány taky byly okolnosti, při kterých respondenti návykovou látku užíli. Alkohol většinou respondenti užíli venku s kamarády (22 (25,0%)). Což koresponduje s tím, že

respondenti především s alkoholem pouze experimentovali a to ve vrstevnické skupině. Mnoho respondentů užilo alkohol doma. 19 (21,6%) respondentů alkohol užilo, když byli sami doma a 17 (19,3%) respondentů alkohol vyzkoušeli doma s rodiči. Z toho vyplývá, že žáci mají doma volný přístup k alkoholu. Zkoušení alkoholu doma s rodiči, je myslím kontroverzní téma. Určitě není správné, že rodiče svým dětem podávají alkohol v tak brzkém věku a navíc by měli rodiče držet autoritu nad svými dětmi, ale na druhou stranu je bezpečnější, když si dítě vyzkouší chuť alkoholu doma s rodiči, kteří nad ním mají kontrolu, než venku s kamarády, kteří samotní nemají s alkoholem mnoho zkušeností, a mohlo by to dopadnout špatně. Taktéž byla v možnostech odpověď vlastní. Tu volilo 6 (6,8%) respondentů. Ve všech případech se jednalo o oslavy a přípitky na nich.

Cigarety taktéž užívali respondenti (35 (39,8%)) nejvíce venku s kamarády, což také koresponduje s experimentací a v souvislosti s předchozí otázkou i s tím, že cigarety vyzkoušeli respondenti i kvůli tomu, aby zapadli mezi kamarády. Cigarety vyzkoušelo 16 (18,2%) respondentů, když byli sami doma a s rodiči cigarety vyzkoušeli 2 (2,3%) respondenti. Toto zjištění hodnotím jako negativní zjištění, protože si myslím, že rodiče by neměli dávat zkusit cigarety svým dětem. Taktéž vyplývá, že děti mají doma volný přístup k cigaretám a rodiče si je nijak nehlídají nebo je neschovávají. I tady byly na výběr vlastní odpovědi, které taktéž vybrali 2 (2,3%) respondenti a navazovali na předešlou odpověď, že šlo o užití cigarety v rámci hry v jednom případě na půdě a v druhém na zahradě za garáží. Marihuanu taktéž užívali respondenti (26 (29,6%)) nejvíce venku s kamarády, což také koresponduje s experimentací a v souvislosti s předchozí otázkou i s tím, že marihuanu vyzkoušeli respondenti i kvůli tomu, aby zapadli mezi kamarády. 2(2,3%) respondenti užili marihuanu na diskotéce. Jeden (1,1%) respondent užil marihuanu sám dom a stejně tak jeden (1,1%) respondent využil vlastní odpověď, ve které bylo uvedeno, že marihuanu užil na hřišti a na zastávce. Jelikož nebylo uvedeno, jestli sám nebo s někým, není možné tuto odpověď přiřadit k některé z uvedených.

U tvrdých drog respondenti odpovídali na pouze dvě odpovědi. Venku s kamarády vyzkoušeli tvrdou drogu 4 (4,5%) respondenti a na diskotéce vyzkoušeli tvrdou drogu 3 (3,5%) respondenti.

Závěrem na tuto výzkumnou otázku lze říci, že nejvlivnějším faktorem pro užití návykové látky u žáků je zvědavost po chuti a účincích návykových drog. Značný vliv mají také vrstevnické skupiny, které jsou v tomto období pro jedince důležité a mnohdy důležitější než samotní rodiče.

Třetí dílčí cíl a výzkumná otázka zněly následovně:

DC3: Zjistit, kde se žáci dozvěděli první informace o návykových látkách.

VO3: Kde se žáci dozvěděli první informace o návykových látkách?

K výzkumnému šetření sloužily identifikační otázky číslo: 24-28

Informovanost respondentů o návykových látkách spadá pod primární prevenci protidrogové politiky. Cílem primární prevence je mimo jiné podle Kaliny (2003) oddálit první kontakt s drogou, protože u mladých jedinců mají drogy negativní účinky na budoucí osobní a společenský vývoj. Formou primární prevence je i informovanost žáků svými rodiči a realizování preventivních programů ve školách.

Respondenti měli uvést, kde se dozvěděli první informace o drogách. Nejčastěji se respondenti (30 (34,1%)) dozvěděli první informace o drogách z médií. Médii chápeme internet, časopisy, TV pořady, ... Z médií lze načerpat mnoho informací, ale myslím si, že rozhovorem si dospívající více osvojí téma drog, protože se mohou případně na informace doptat. Kamarádi a spolužáci jsou také informačním zdrojem, tuto možnost volilo dohromady 21 (23,8%) respondentů. Tyto informace však nemusí být pravdivé, protože kamarádi a spolužáci také nemusí mít dostatek informací a myslím si, že pokud jde o informovanost ze strany kamarádů, tak se mezi sebou informují s ohledem na to, aby jedinec návykovou látku vyzkoušel, stylem, že se nemusí bát návykovou látku zkusit, že ostatní ji užívají opakovaně a nic se jim do teď nestalo, naopak je to zábava. Žáci se dozvěděli první informace o drogách i od rodičů (10 (11,4%) respondentů) a ze školy v rámci výuky nebo přednášky (27 (30,7% respondentů)).

Ve většině případů respondenti (57 (64,8%)) uvedli, že je rodiče o škodlivosti drog a jejich účincích informovali. Hajný (2004) uvádí, že informovat své děti o drogách, je stejně tak důležité, jako je informovat například o sexu. Přímý rozhovor může dát jedinci více informací, než média a může pomoci téma drog více osvětlit. Rodiče mají se svými dětmi strach o drogách mluvit, protože si myslí, že je nabídnou k tomu, aby drogy vyzkoušeli. Přitom informovanost o drogách může pomoci dospívajícím se lépe zorientovat ve vrstevnických skupinách a porozumět, o čem se baví.

Školy by měli spolupracovat s protidrogovou politikou České republiky a realizovat preventivní programy, které žákům poskytují informace o škodlivosti a účincích drog. Z mého šetření vyplývá, že školy realizují i nerealizují preventivní programy. Vzhledem k tomu, že se mého šetření zúčastnily pouze dvě školy, je patrné, že v jedné z nich se přednášky o škodlivosti konají a v druhé ne. 51 (58,0%) respondentů uvedlo, že se na jejich

škole preventivní programy konají a 37 (42,0) uvedlo, že se na jejich škole preventivní programy nekonají. Výsledek mě překvapil, protože jsem si myslela, že preventivní primární prevence užívání drog je na školách samozřejmostí.

Zájmem výzkumného šetření bylo také zjistit, jak považují respondenti drogy za škodlivé a jak si myslí, že jsou o drogách informováni. Negativně drogy hodnotilo dohromady 76 (86,4%) respondentů, tedy si myslí, že jsou drogy škodlivé nebo spíše škodlivé. Nejistých si bylo 9 (10,2%) respondentů a že jsou drogy neškodné nebo spíše neškodné si myslí 3 (3,4%) respondenti. Z toho vyplývá, že si žáci uvědomují, jak jsou drogy škodlivé a nebezpečné a také, že informovat dospívající má pozitivní účinky. Poslední identifikační otázka výzkumného šetření byla zaměřena na to, jak si respondenti myslí, že jsou o drogách informováni. Většina respondentů (67 (76,1%)) uvedla, že si myslí, že jsou o drogách dostatečně informováni. 20 (22,8%) respondentů si není svou informovaností jisto a jeden (1,1%) respondent uvedl, že si myslí, že není dostatečně informovaný o drogách.

Závěrem na tuto výzkumnou otázku lze říci, že žáci 9. tříd na Vsetínsku se cítí ve většině případů dostatečně informováni o drogách. Informace o drogách získali nejvíce prostřednictvím médií, dále pak od kamarádů, rodičů a školy. Rodiče své děti o drogách spíše informují a polovina škol realizuje preventivní programy užívání návykových látek.

6.2 Doporučení pro praxi

Vzhledem k výsledkům výzkumného šetření lze formulovat pro žáky 9. tříd na Vsetínsku, jejich rodiče a školské zařízení doporučení pro praxi.

Doporučení pro žáky 9. tříd na Vsetínsku

- Žáci by měli přehodnotit experimentování s návykovými látkami a to hlavně v brzkém věku. Obzvláště, pokud se jedná o experimentování kvůli kamarádům, kteří na žáky vyvíjí tlak, aby návykovou látku taky vyzkoušeli. Měli by vzít v potaz, že ohrožují a poškozují především své zdraví a svůj přirozený vývoj, ne kamarádů.
- Pokud mají žáci nějaké trápení, měli by se s ním podělit s rodiči nebo alespoň s kamarády, než hledat utěšení a uvolnění v návykových látkách. Návykové látky sice mohou na chvíli pomoci zapomenout, ale je to pouze dočasné řešení. Rozhovor s někým blízkým, může žákům poskytnout pochopení, ukázat, že nejsou jediní, kteří mají trápení, motivaci bojovat a vypořádat se s tím. Pokud nemají žáci v rodičích

nebo kamarádech dostatečnou důvěru nebo se stydí se jim svěřit, mohou také vyhledat například psychologa.

- Žáci, kteří užívají návykové látky opakovaně, by měli zavčas přehodnotit, jestli návykové látky k životu potřebují nebo se jedná jen o trend, který se může lehce proměnit v závislosti a mít negativní vliv na další vývoj žáků.
- Pokud žáci čerpají informace o drogách z médií, měli by si dát záležet na tom, aby si vybrali adekvátní zdroje. Měli by se zajímat především o vědecké články, než na články především z bulváru. Doporučit bych mohla internetový zdroj drogy-info (www.drogy-info.cz) nebo web Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Jestliže žáci cítí, že nejsou o drogách dostatečně informováni, měli by si informace o drogách dostudovat, například pomocí internetu nebo by se měli doptat rodičů, případně pedagogů, aby jim vysvětlili, co jim není jasné, nebo co by chtěli vědět.

Doporučení pro rodiče

- Rodiče by neměli mít strach se svými dětmi o drogách mluvit. Určitě je nebudou motivovat k tomu, aby drogy vyzkoušeli, naopak vzbudí u svých dětí sympatie, že se s nimi rodiče baví i o takovém tématu, jako jsou drogy. Ovšem u dospívajících je důležité odhadnout vhodnou chvíli pro takový rozhovor, aby je děti plně poslouchaly a neměli jiný podnět, ke kterému by směřovala jejich pozornost.
- Pokud rodiče vyzorují u svých dětí, že je něco trápí, měli by jim nabídnout svou pomoc. Jelikož je období dospívání složité a většinou dospívající neberou své rodiče vážně a věří více svým kamarádům, není vhodné je do něčeho nutit, mohlo by to mít opačné výsledky, protože by děti mohly mít pocit, že jsou do něčeho nuceni.
- Rodiče by neměli svým dětem poskytovat žádné návykové látky, ani v rámci prevence, aby je děti vyzkoušely s nimi doma a ne venku s kamarády. Mohlo by to vést k tomu, že rodič ztratí u dítěte autoritu a mohlo by začít užívat návykovou látku s pocitem, že není tak nebezpečná, když mu ji poskytl sami rodiče. Rodiče by měli v domácnosti eliminovat přístup dítěte k návykovým látkám.

Doporučení pro školy

- Jelikož pedagogové s žáky tráví velké množství času, taktéž by měli žákům, u kterých vidí změnu chování nebo zhoršení prospěchu, nabídnout pomoc, například

formou rozhovoru. Případně by měli informovat rodiče žáka, aby se předešlo tomu, že by žák kvůli emočnímu rozpoložení sáhl po návykových látkách.

- Školy by měli v rámci protidrogové politiky České republiky realizovat preventivní programy, které by žáky informovali a poučili o účincích a škodlivosti drog. Primární prevenci je vhodné provozovat v přirozeném prostředí žáků, což znamená například školské prostředí. Informovat žáky o škodlivosti drog je stejně tak důležité, jako je například informovat o šikaně nebo pohlavních chorobách.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla zaměřena na problematiku užívání návykových látek u adolescentů. Cílem bakalářské práce bylo popsat zkušenosti žáků posledních ročníků základních škol s návykovými látkami, faktory, které žáky ovlivňují k užívání návykových látek a primární prevenci ze strany rodičů a škol.

V teoretické části se práce zabývá problematikou období adolescence, návykovými látkami a drogovými závislostmi, prevencí užívání návykových látek a téma bylo přiblíženo k sociální pedagogice.

Na teoretickou část navazovala praktická část. K realizaci praktické části byl zvolen kvantitativní výzkum. Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda mají žáci 9. tříd na Vsetínsku zkušenost s nějakou návykovou látkou, na tomto základě zjistit faktory a okolnosti, které k užití návykové látky vedli a zjistit, kde se žáci dozvěděli první informace o návykových látkách. Vzhledem k hlavnímu cíli byly stanoveny tři dílčí cíle a k nim tři výzkumné otázky. Výzkumný soubor tvořilo 88 žáků 9. tříd na Vsetínsku a metodou sběru dat byl zvolen dotazník vlastní konstrukce.

Vzhledem k výsledkům výzkumného šetření lze říci, že s nějakou návykovou látkou má zkušenost více než polovina žáků. Většina zkušeností je orientována na legální návykové látky, kterými jsou alkohol a cigarety (nikotin, tabák). S nelegálními látkami má zkušenost čtvrtina respondentů. Většinou se jedná o marihuanu, tvrdé drogy žáci vyzkoušeli pouze zřídka. Ve většině případů se zkušenost s návykovými látkami projevila jako experiment, protože návykové látky opakovaně užívá méně než menšina respondentů.

Nejčastějším důvodem, proč žáci návykovou látku vyzkoušeli, byla zvědavost, jak návyková látka chutná a jaké má účinky. Dalším častým důvodem byl vliv kamarádů a touha mezi ně zapadnout. Oba tyto faktory lze považovat za experiment.

Žáci čerpají informace o drogách především z internetu, od kamarádů, rodičů a školy. Více než polovina rodičů své děti informuje o škodlivosti a účincích drog. Výzkumného šetření se zúčastnily dvě základní školy a z výsledků šetření vyplývá, že jedna ze škol své žáky neinformuje o škodlivosti a účincích drog, tedy nerealizují preventivní programy užívání návykových látek.

Součástí práce je i doporučení pro praxi, které bylo orientováno především na žáky posledních ročníků základních škol, rodiče a školy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1 AGARTA. *Pomoc závislým a jejich blízkým na Valašsku* [online] 2020. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.agarta.cz/>.
- 2 BLATNÝ, Marek, ed. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.
- 3 CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
- 4 GABRHELÍK, Roman., ORLÍKOVÁ, Barbora. a Jaroslav ŠVEJ. *Rizikové chování ve školním prostředí - rámcový koncept. Co dělat, když - intervence pedagoga*. [online]. [Citace: 2021-04-09] Dostupné z: <http://www.mvcr.cz>.
- 5 HAJNÝ, Martin, KOŘÍNEK, Richard a MAJER, Michal. *Rodina a drogy*. Olomouc: P-centrum. [online]. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/priloha-4-co-delat-kdyz-navykove-latky-pdf>.
- 6 KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1411-0.
- 7 KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, c2003. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-86734-05-6.
- 8 Kolektiv autorů. *OSPOD a návykové látky*. Hradec Králové. [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/105929475-Ospod-a-navykove-latky.html>.
- 9 LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- 10 MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- 11 MeDitorial. *Substituční léčba*. [Online] 2012. [Citace: 2021-02-27] Dostupné z: <https://www.substitucni-lecba.cz/rozdeleni-drog>.
- 12 MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.

- 13 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže pro období 2019-2027*. [Online] 2019. [Citace:2021-04-07]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/105929475-Ospod-a-navykove-latky.html>.
- 14 NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-1357-4.
- 15 SEKRETARIÁT RADY VLÁDY PRO KOORDINACI PROTIDROGOVÉ POLITIKY. *Výroční zpráva o činnosti Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky za rok 2017*. Praha: Úřad vlády ČR, 2017. [Online] 2019. [Citace: 2021-02-07]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/protidrogova-politika/vyrocnizpravy/VZ_o_cinnosti_RVKPP_2018.pdf
- 16 TÝM MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Metodická příručka pro kurátory pro děti a mládež*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. [Online] 2016 [Citace:2021-03-01] Dostupné z: https://socialnipolitika.eu/wp-content/uploads/2018/05/metodicka_prirucka_pro_kuratoty_pro_deti_a_mladez.pdf
- 17 ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Drogy-info*. [Online] 2020. [Citace: 2021-01-15]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/drogova-situace-2019/>.
- 18 DROGY-INFO. *Drogy-info*. [Online] 2020. [Citace:2021-03-09]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/drogova-situace-2019/#Adiktologick%C3%A1%20prevence>.
- 19 DROGY- INFO. *Drogy-info*. [Online] 2020. [Citace: 2021-03-11.]. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33292/1057/Zaostreno%202020-05_ESPAD%202019.pdf.
- 20 VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- 21 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha : Portál, 2008. ISBN: 978-80-262-0225-7.
- 22 VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro současné profese*. Praha : Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.
- 23 VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2000. ISBN 80-86231-09-7.

- 24 HORYANSKÝ, Petr. *Zpráva o realizaci protidrogové politiky Zlínského kraje za rok 2017*. [Online] 2018. [Citace: 24. 02 2021.] Dostupné z: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:sX6jUKFcMJEJ:https://www.kr-zlinsky.cz/vyrocní-zpráva-o-realizaci-protidrogové-politiky-ve-zlinském-kraji-za-rok-2017-cl-4401.html+&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>.
- 25 ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0709-4.
- 26 zákon č. 167/1998 o návykových látkách.
- 27 zákon č. 359/1999 o sociálně - právní ochraně dětí a mládeže.
- 28 § 130 zákona č. 40/2009 trestního zákoníku.
- 29 § 2 písm. b) zákona č. 65/2017 o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.
- 30 § 31 ods. 3 zákona č. 359/1999 o sociálně - právní ochraně dětí a mládeže.
- 31 § 6 písm. c) zákona č. 359/1999 o sociálně - právní ochraně dětí a mládeže.

SEZNAM OBRÁZKŮ (GRAFŮ)

Graf 1: Pohlaví respondentů	36
Graf 2: Věk respondentů.....	37
Graf 3: Užívání alkoholu	40
Graf 4: Počet respondentů, kteří kouří cigarety	43
Graf 5: Počet respondentů užívající marihuanu.....	46
Graf 6: Počet respondentů užívající tvrdou drogu	48
Graf 7: Kde se respondenti dozvěděli první informace o drogách.....	48
Graf 8: Informovanost respondentů o návykových látkách ze strany rodičů	49
Graf 9: Informovanost respondentů o návykových látkách ze strany školy	49
Graf 10: Stupeň škodlivosti drog podle respondentů.....	50
Graf 11: Jak si respondenti myslí, že jsou informováni o drogách.....	51

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Zkušenost respondentů s alkoholem.....	38
Tabulka 2: Důvody a okolnosti užití alkoholu.....	39
Tabulka 3: Zkušenost s cigaretami	41
Tabulka 4: Důvody a okolnosti užití cigaret.....	42
Tabulka 5: Zkušenosti respondentů s marihuanou	44
Tabulka 6: Důvody a okolnosti užití marihuany	45
Tabulka 7: Zkušenost respondentů s tvrdými drogami.....	46
Tabulka 8: Důvody a okolnosti užití tvrdých drog	47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Drogová zkušenost žáků 9. tříd na Vsetínsku

Dobrý den.

Jmenuji se Lucie Fojtů a studuji obor Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati. Píši závěrečnou bakalářskou práci na téma „*Drogová zkušenost adolescentů na Vsetínsku*“. Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění dotazníku, který mi poslouží ke sběru dat a vypracování mé bakalářské práce. Dotazník je zcela anonymní a jeho výsledky použiji pouze pro své účely k dokončení mé práce. Proto prosím odpovídejte co nejpřesněji a pravdivě, abych dospěla k přínosnému závěru.

Dotazník obsahuje 28 otázek. Pokud nebude uvedeno jinak, svou odpověď zakroužkuj. Předem děkuji za vyplnění dotazníku, spolupráci a Váš čas.

1. Jaké je Tvé pohlaví?

- a) Dívka
- b) Chlapec

2. Jaký je Tvůj věk?

- a) 14 let
- b) 15 let
- c) 16 let

3. Vyzkoušel/a si někdy alkohol?

- a) Ano
- b) Ne

4. O jaký druh alkoholu se jednalo?

- a) Pivo
- b) Víno
- c) Tvrdý alkohol
- d) Žádný, nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a

5. V kolika letech si alkohol poprvé vyzkoušel/a?

- a) méně než 11 let
- b) 11-12 let
- c) 13-14 let
- d) 15-16 let
- e) Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a

6. Proč si alkohol vyzkoušel/a?

- a) Zajímaly mě jeho účinky a chuť
- b) Kvůli kamarádům, abych mezi ně zapadl/a
- c) Kvůli těžkému období, kterým jsem si procházel/a
- d) Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a
- e) Jiné (Uveď):.....
.....

7. Za jakých okolností si alkohol vyzkoušel/a?

- a) Venku s kamarády
- b) Sám/sama doma
- c) Doma s rodiči
- d) Na diskotéce
- e) Nikdy jsem alkohol nevyzkoušel/a
- f) Jiné (Uveď):.....
.....

8. Piješ alkohol?

- a) Ano
- b) Ne, pouze jsem alkohol vyzkoušel/a
- c) Ne, ani jsem alkohol nikdy nezkoušel/a

9. Vyzkoušel/a si někdy kouřit cigarety?

- a) Ano
- b) Ne

10. V kolika letech si cigarety poprvé vyzkoušel/a

- a) méně než 11 let
- b) 11-12 let
- c) 13-14 let
- d) 15-16 let
- e) Nikdy jsem cigarety nevyzkoušel/a

11. Proč si cigarety vyzkoušel/a?

- a) Zajímaly mě jeho účinky a chuť
- b) Kvůli kamarádům, abych mezi ně zapadl/a
- c) Kvůli těžkému období, kterým jsem si procházel/a
- d) Nikdy jsem cigarety nevyzkoušel/a
- e) Jiné (Uveď):.....
.....

12. Za jakých okolností si cigarety vyzkoušel/a?

- a) Venku s kamarády
- b) Sám/sama doma
- c) Doma s rodiči
- d) Na diskotéce
- e) Nikdy jsem cigarety nevyzkoušel/a
- f) Jiné (Uveď):.....
.....

13. Kouříš cigarety?

- a) Ano
- b) Ne, pouze jsem je vyzkoušel/a
- c) Ne, ani jsem nikdy cigarety nezkoušel/a

14. Vyzkoušel/a si někdy marihuanu?

- a) Ano
- b) Ne

15. V kolika letech si marihuanu poprvé vyzkoušel/a

- a) méně než 11 let
- b) 11-12 let
- c) 13-14 let
- d) 15-16 let
- e) Nikdy jsem marihuanu nevyzkoušel/a

16. Proč si marihuanu vyzkoušel/a?

- a) Zajímaly mě jeho účinky a chuť
- b) Kvůli kamarádům, abych mezi ně zapadl/a
- c) Kvůli těžkému období, kterým jsem si procházel/a
- d) Nikdy jsem marihuanu nevyzkoušel/a
- e) Jiné (Uveď):.....
.....

17. Za jakých okolností si marihuanu vyzkoušel/a?

- a) Venku s kamarády
- b) Sám/sama doma
- c) Doma s rodiči
- d) Na diskotéce
- e) Nikdy jsem marihuanu nevyzkoušel/a
- f) Jiné (Uveď):.....
.....

18. Kouříš marihuanu?

- a) Ano
- b) Ne, pouze jsem ji vyzkoušel/a
- c) Ne, ani jsem nikdy marihuanu nezkoušel/a

19. Vyzkoušel/a si někdy nějakou z tvrdých drog?

- a) Ano
- b) Ne

20. O jakou drogu se jednalo?

- a) LSD
- b) Hašiš
- c) Pervitin
- d) Kokain
- e) Heroin
- f) Toulén
- g) Opium
- h) Žádnou z tvrdých drog jsem nikdy nevyzkoušel/a

21. Proč si některou z tvrdých drog vyzkoušel/a?

- a) Zajímaly mě jeho účinky a chuť
- b) Kvůli kamarádům, abych mezi ně zapadl/a
- c) Kvůli těžkému období, kterým jsem si procházel/a
- d) Nikdy jsem žádnou z tvrdých drog nevyzkoušel/a
- e) Jiné (Uveď):.....
.....

22. Za jakých okolností si některou z tvrdých drog vyzkoušel/a?

- a) Venku s kamarády
- b) Sám/sama doma
- c) Doma s rodiči
- d) Na diskotéce
- e) Nikdy jsem žádnou z tvrdých drog nevyzkoušel/a
- f) Jiné (Uveď):.....
.....

23. Užíváš nějakou z tvrdých drog?

- a) Ano
- b) Ne, pouze jsem ji vyzkoušel/a
- c) Ne, ani jsem nikdy žádnou z tvrdých drog nevyzkoušel/a

24. Kde ses dozvěděl/a první informace o drogách?

- a) Od rodičů
- b) Ve škole (v rámci přednášky nebo výuky)
- c) Od spolužáků
- d) Od kamarádů mimo školu
- e) Z médií (Internet, TV pořady, časopisy,...)
- f) Jiné (uved'):.....

25. Mluví s tebou doma rodiče o drogách?

- a) Ano
- b) Ne

26. Jsou ve tvé škole realizovány přednášky ohledně účinků a škodlivosti drog?

- a) Ano
- b) Ne

27. Zaznač, jak moc si myslíš, že jsou drogy škodlivé

(1*= nejsou škodlivé, 5*= jsou škodlivé)

☆☆☆☆☆ / 5

28. Myslíš si, že jsi dostatečně informován/a o účincích a škodlivosti drog?

- a) Ano
- b) Ne